

Українська мова та читання

**Навчальний посібник
для 2 класу**
закладів загальної
середньої освіти
(у 6-ти частинах)

Навчальна книга®
Богдан
www.bohdan-books.com www.bohdan-digital.com

Навчальний посібник «Українська мова та читання (у 6-ти частинах). 2 клас» авторки Марії Чумарної створено відповідно до Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко. Він реалізує визначені Державним стандартом початкової освіти змістові лінії: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища», «Театралізуємо».

Успішне навчання за посібником забезпечать:

- чітка структуризація, логічність, послідовність й наступність викладу навчального матеріалу;
- зінтегровані функції підручника та робочого зошита;
- ретельно дібрані твори для читання, що мають великий пізнавальний, розвивальний і виховний потенціал;
- продумана система комплексних вправ і завдань (за мірою допомоги, рівнем творчості, способами інтеграції видів діяльності);
- нестандартні завдання, орієнтовані на збагачення активного словника та мовленнєвий розвиток учнів, на аналіз характерів літературних персонажів та оцінювання поведінки героїв;
- наявність завдань, різних за ступенем складності, які уможливають організацію диференційованої роботи в парах, групах;
- наявність завдань творчого та ігрового характеру;
- наявність естетично оформлених таблиць, схем, у яких мовний матеріал подано методично доцільно та компактно;
- представлені ілюстрації для моделювання ситуацій спілкування, опори для виконання завдань з усного та писемного мовлення;
- наявність додаткового матеріалу (твори для читання, слухання; відеоматеріали), який можна відкрити в електронному додатку.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

— прочитай

— запам'ятай

— познач, напиши

— каліграфічна хвилинка

— послухай, переглянь

— намалюй

— попрацюй у парі

— попрацюй у групі

— поміркуй, виконай завдання

— словничок

Навчальний матеріал чітко структурований за розділами, уроками.
Текстовий матеріал об'єднаний однією тематикою.

Назва розділу

Дякуємо літу за щасливі дні!
Звуки та букви

Тема уроку

Чого навчилися ми у першій класі
Звуковий склад слова. Голосні звуки

Письмове завдання

- Створи усну розповідь про літні канікули за допомогою фото-виставки, відеопрезентації, малюнків. Добери цікаві підписи до своїх світлин та відео.
- Напиши про свої враження від літнього відпочинку. Можеш скористатися поданим зразком.

Літо було _____

Влітку я _____

Робота з ілюстрацією

Текст для читання

Робота в парях

Завдання на вибір

Творче завдання

1. **ВІДЛІТІЛО ЛІТО ІЗ ПТАШКАМИ**
Відлітало літо із пташками —
нині я їду у другий клас!
Подружусь з цікавими книжками
і усіх-усіх адивую вас:
вмію вже читати й рахувати,
гарно малювати і писати,
з друзями в цікаві ігри грати
і весь світ довкола пізнати!
Марія Чумарна

2. Про що розповідається у вірші? Який настрій він викликає у тебе?

3. Обговоріть, як ви розумієте назву вірша. Як ще його можна назвати? Якими словами із вірша можна підписати поданий малюнок?

- Прочитайте видлений у вірші рядок. А що вмієте ви? Розкажіть про це одне одному.

4. Виконай завдання на вибір.

- Розкажи, які цікаві пригоди трапилися з тобою влітку.

5. Створи «літній» малюнок.

6. Опиши словами, що зображено на твоєму малюнку. Які кольори на ньому переважають?

Запитання та завдання

Ігрове завдання в електронному додатку

Робота в парях

Вправа на вдосконалення графічної навички письма

- 2
1. Пригадай, що ти вивчав/вивчала у першому класі про звуки мови.
 2. • Вимов послідовно звуки у поданих словах.
ЛІТО ДЕНЬ ДРУЗІ
 • Назви звуки, які легко вимовляти. Як вони називаються?

Аби краще відчути «характери» звуків, пропонуємо гру «Танець звуків».

Завантажуйте електронний додаток та ознайомтеся із правилами гри.

3. Чи сподобалась тобі гра?
 • Чи вдалося гравцям відчутти і відтворити «характери» голосних звуків?
4. Усно добери із віршів слова, у яких переважає один із голосних звуків.

Звуки ми вимовляємо і чуємо.
 На письмі звуки позначають буквами.
 Букви ми бачимо, читаємо та пишемо.

5. Побудуй звукові моделі поданих слів.
_____ — літо _____ — ігри
6. Спийши. Підкресли у словах букви, які позначають голосні звуки.

а А о О у У е Е и И і І

Теоретичний матеріал для запам'ятовування

мова слово азбука

В українській мові шість голосних звуків. Вони позначаються на письмі десятима буквами.

Звуки: [а] [о] [у] [е] [и] [і]

Букви: а я о у ю е є и і ї

7. Добери і залиши п'ять слів, вимова яких починається з голосного звука. Поділи їх на склади.

Пригадай!

У слові стільки складів, скільки голосних звуків.

8. Склади і запиши речення зі словом *школярі*. Визнач, скільки складів у цьому слові.

Письмове завдання

Методичний апарат посібника містить завдання та запитання, спрямовані на набуття досвіду застосування знань та умінь, на організацію самоаналізу, самооцінки, самопізнання, що створюють передумови для співпраці.

Як швидко літо проминуло!
Тверді та м'які приголосні звуки 7

1. Як швидко літо проминуло!
Прийшла осіння пора.
Немов на крилах полетіло
кохане літєчко з двора!...
Садок марніє потихеньку,
пожовклі падають листя,
пітрець не віє вже тежельнячо, —
жене понурій хмарки.
Посох горошок на городі,
мачок вже цвіт давно згубив,
висоний соняшник на градці
журливо голову схилив.

Олена Пчілка

2. Прочитай слова та їх пояснення.
Полетіло — полетіло.
Марніє — в'яне, втрачає барви.
Понурій — сумні, темні.

3. Яка пора року проминула, а яка — прийшла?
• Які зміни відбуваються у природі? Спробуй доповнити вірш власними спостереженнями.

4. Прочитайте два останні рядки вірша. Обговоріть, чому соняшник журиться.
• Доберіть заголовок до вірша.

5. Вимов послідовно приголосні звуки у виділених словах. Які вони: тверді чи м'які?
• Які букви вказують на м'якість попереднього приголосного звука?

Приголосні звуки можуть бути твердими і м'якими. М'якість приголосних звуків на письмі позначається буквами **я, ю, є, ї, ь**. Приголосний звук [й] завжди м'який.

19

6. • Позмагайтеся. Скільки слів із м'якими приголосними звуками у вірші «Як швидко літо проминуло!»?

Я знайшла 16 слів.

А я вилічила 18 слів!

• Хто із друзів помилився? Обґрунтуйте свою думку.

7. Побудуй звукову модель поданого нижче слова.
_____ — осінь

8. Познач (✓) слово, у якому більше букв, ніж звуків. Обґрунтуй свій вибір.

1 варіант	2 варіант
☐ тридка	☐ вітерець
☐ ясен	☐ соняшник
☐ дзвенить	☐ марніє

9. Як можна «розвеселити» соняшник із вірша Олени Пчілки? Пофантазуй і намалюй.

20

9

У лісовій школі

Дзвінки та глухі приголосні звуки

1.

БДЖОЛА І МЕД

Малого Ведмедика вчать читати.
Він уважно вимовляє кожну букву:
Б, Д, Ж, О, Л, А.
— Що вийде з цих літер? Прочитай усе слово! — каже вчителька.
— ...! — вигукнув Ведмедик.
— Але ж ти прочитав шість літер! Чому в тебе вийшло слово лише з трьох літер?
— Бо воно солодке!

- 2. • Яке слово прочитав ведмедик? Чому?
- Чи можна поєднати слова бджола і мед?
- Склади речення з цими словами.

3. Поміркуйте.

Чи наздожене ведмідь бджолу, якщо бігтиме швидше за неї?

4. Прочитай виділені у тексті слова. Вимов приголосні звуки. Підкресли букви, які позначають приголосні звуки.

5.

ЗАЙЧИК У ШКОЛУ НЕ ПРИЙШОВ

У лісовій школі вчителька Сорока вилікає до дошки Зайчика.
— Зайчик сьогодні до школи не прийшов! — почувся із задньої парти.
— Хто це сказав? — запитала вчителька.
— Я, Зайчик!
— А чому ти не прийшов сьогодні до школи?
— Бо за першою партою сидить ...

24

Виконання завдань на основі тексту

Творча робота в групах

- 6. • Відгадай, хто сидить за першою партою.
- Чому зайчик боїться деяких звірят?
- Які звірята у лісовій школі найсміливіші, а які — найбоязкіші?

7. Вимовте приголосні звуки у виділених словах. Порівняйте за вимовою звуки [с] і [э], [т] і [д].

8. Прочитай текст, відгадай пропущене слово.

НАЙКРАЩИЙ УЧЕНЬ

— Мамо, — сказав Горобчик, — я вже став найкращим учнем у класі!
— Це добре, — відповіла мама Горобчика. — Ти вже розумніший за Сова?
— Ні, просто Сова до школи не ходить, бо вона удень ...

9. • Поміркуй, чи дійсно Горобчик став найкращим учнем у класі.

• Чому Сова не ходить до школи? Доповни речення.

10. Вимовте приголосні звуки у виділеному слові. Порівняйте за вимовою звуки [г] і [х].

11. Побудуй звукову схему поданого слова.

— ходить

- 12. Уявіть себе акторами театру. Розіграйте в ролях сценку за текстом:
1 група — «Бджола і мед»;
2 група — «Зайчик в школу не прийшов»;
3 група — «Найкращий учень».

театр

Словникова робота

25

Аналіз та порівняння вимови приголосних звуків (дзвінки, глухі)

Змістова лінія «Взаємодіємо усно»

Посібник вирізняється новизною підходів до виучуваного матеріалу (учні спостерігають, досліджують, аналізують, доводять свою думку, роблять висновки).

Пташині історії 11

Дзвінки приголосні звуку у кінці складу і слова

1. ГОЛУБ ЛЕТИВ

Голуб летів, на берізка притів:
важко летіти, бо дощик полив!
Кожна галузка його захистила:
рід голубиний берізка любила!

Марія Чуларна

2. Чому голубові було важко летіти?
• Яке дерево захистило голуба від дощу? Чому?
• Чи відповідає ілюстрація змісту вірша?

3. Прочитайте виділені слова. Поділіть їх рискою на склади за зразком. Підкресліть букви, які позначають дзвінки приголосні звуку в кінці слова, складу. Чітко вимовте ці звуки.

В українській мові дзвінка приголосні звуку в кінці слів і складу потрібно вимовляти дзвінко, чітко: *рід, голуб, кмиж-ка, берізка-ка.*

4. ГУСКА-БОЯГУЗКА

Вірш-словогра

Питається гусак в гуски:
— Чом ти, гуско, боягузка?
— Бо я — гуска!

Богдан Ченурко

5. Обговоріть, що таке словогра.

6. Прочитайте діалог.

Тарасену, тобі сподобався вірш-словогра?
Так. Виявляється, в українській мові так багато цікавих слів!

29

Здається, і я чині знаю.
Ось послухай:
У стовбчик по сто ніжок.
Всі сто змілися, всі стомилися.
Грицько Бойко

Я теж знаю такі слова:
Забіг віт у ліс і по дереву ліз.

• А чи знаєш ти подібні слова? Назвай їх.

7. Обговоріть, у якому із поданих нижче слів усі приголосні дзвінки. Складіть діалог.

ХЛІБ **ДРУГ**

• Живайте слова: «Я вважаю, що ...»; «На мою думку...»; «...тому, що...».

8. ФАЗАН

Фазан сьогодні фруктів набирав:
Його сичочок їде у другий клас!
Прийти фламандці в гості обідав —
він почестує фінічками нас!

Марія Чуларна

9. Про яких птахів розповідається у вірші?
• Назвай слова з літерою ф. Який звук вона позначає? Чи має він парний звук?
• Побудуй звукову схему поданого слова.

_____ — фламінго

10. Придумайте цікаву історію про навчання сичочка Фазана у пташиній школі.

Завдання для роботи в парах

Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення

Зразок діалогу

Творча робота в групі

• Обговорення та розігрування діалогів з дотриманням правил спілкування

 Гарне побажання близьким людям — це подарунок словами. Хтось дарує усмішку, хтось — квіти чи цукерки...

Насправді слова мають велику силу. Особливо сказані широким голосом. Вони мають силу збуватися! І ще слова можуть як поранити людину, так і полікувати її.

 5. • Обговоріть діалог Тарасика й Олі. Чи погоджуєтесь з їхньою думкою? Що можете сказати про силу слова?
• Поміркуйте, чи справді слова можуть ранити і лікувати. Наведіть приклади слів, що «лікують» від образ, болю, смутку. Від кого найчастіше їх можна почути?

 4. • Доведи, що прочитана казка є текстом. Який інший заголовок можна до нього дібрати?

 На мою думку, цю казку можна назвати «Жучок-світлячок», адже про нього розповідається у тексті.

А може бути і такий заголовок: «Пригода у лісі». Автор розповідає, що трапилося у лісі одного вечора.

• А як думаєш ти?

 3. • Розгляньте малюнок. Яких пташок зображено? Обговоріть, яка розмова може відбутися між ними.

 5. Розгляньте малюнок. Доповніть розмову пташок біля годівнички і розіграйте діалог в особах.

Синичка. Добрий день, горобчику!
Горбець. ...
Синичка. Смачного тобі обіду!
Горбець. ...
Синичка. Дозволь, будь ласка, приєднатись до тебе.
Горбець. ...
Синичка. ...

• Створення висловлювань на різні теми

Зміст навчального видання спрямований на формування вмінь спілкуватися, оцінювати вчинки, висловлювати власні міркування.

Користуйтеся словами ввічливості!

Доброго ранку! Добрий день! Добрий вечір!
 Будь ласка! Вибачте! Пробачте! Даруйте!
 Перепрошую! Дякую! Щиро дякую! Спасибі!
 Бувайте здорові! До побачення! На добраніч!

3. • Розгляньте малюнок.

• Скористайтесь довідкою і розіграйте сценку «У шкільній бібліотеці».

Слова для довідки: добрий день, будь ласка, книги, бібліотекар, полиця, дякую, до побачення.

5. Ось жук прилетів на віконечко,
 круглий, червоний, як сонечко.
 Жучка цього так і назвали,
 бо з сонцем його порівняли!
 Він гарний і око милує
 та радість всім людям дарує,
 бо вдачу хорошу він має —
 всю тлю на рослинах з'їдає.
 То ж користь від цього рослині
 та радість і усміх людині.

Надія Красоткіна

6. • Про кого розповідається у вірші?
 • Чому жучка назвали сонечком?
 • Добери до вірша заголовок. За потреби скористайся словами з довідки.
 Слова для довідки: Сонечко. Жучок. Жучок-сонечко. Сонячний жучок.

7. Складіть розповідь про жучка-сонечко за змістом вірша.

12

1. Вихвалався носом дрізд:
— Ну й красивий в мене ніс,
кращого ніхто не має,
кращий просто не буває!
Оксана Сенатович

2. Який птах вихвалався носом?

- Вимов приголосні звуки у слові *дрізд*. Визнач, які вони: глухі чи дзвінкі.
- Розкажи, як потрібно вимовляти дзвінкі приголосні звуки в кінці слова, складу.

3. Спиши літери. Із складів утвори і записи слова — назви птахів.

Tr Dg ro droz rod di ci

4. Прочитай прислів'я. Поясни, як ти розумієш його зміст.

Хліб-сіль їж, а правду рій.

- Впиши слова із дзвінкими приголосними звуками в кінці. Підкресли відповідні букви.

31

Пояснення змісту прислів'я

5. Побудуй звукову схему поданого слова.

_____ — дрізд

6. Зміни подані слова за зразком. Залиши зразок. Стриж — стри́ж.
Голуби, дрозди, **чорногузи**, чижі.

7. Підкресли букви, які позначають дзвінкі приголосні звуки в кінці слова.

8. Прочитайте у завданні 5 виділене слово. Що воно означає? Якими словами його можна замінити?

9. Складіть і записіть речення зі словом *чорногуз*.

10. Обговоріть, що ви знаєте про птахів рідного краю.

11. Прочитайте уривок із наукової казки.

ОЛЯПЧИНЕ ШОУ

...Несподівано Чиж звернув увагу на маленьку пташку, яка швидко перевертала пам'яточку, щось жулаючи. Незнайомка нагадувала Чижку його друга, горобчика Цірушка, але її неабияк прикрашав білий нагрудник. Раптом вона шубоюнула у воду. Молодий Чиж аж саркастично з перелиску:
— Куди?! Вода ще крижана! Сонце ще слабеньке!
Через мить мить пташка випурхнула, струснула із себе воду і нову амалася щось шукати.

32

Висловлювання своїх думок

Обмін інформацією, аналіз почутого

Милостивий Чиж відлітів бачачи до незнайомих.

— Привіт! Ти чого шукаєш в крижану воду? Ти хто? Птах-зоря?

— Майже! — відповіла та. — Я живу тут більше року. Побачилася мені ця гірська річка, її кам'яні береги, між камінням зветься і вдалося жорту.

— А чого підтакіх стрімглок у крижану воду? — спитав Чиж.

— Вода — моя любов! Без неї ж ні уявилася собі буття. Як ш?

— А так. Мені їжа — дрібні видки тваринки. Тому мені доводиться пірнати під воду, ходити по дну неглибокої річки, ривчик, шукати їжі камінцями поскоку. Я швидко перевертаю ці камінці, між ними шукаю їжу.

— Ого! — виривався у Чижка. — Це неймовірно!

Незнайома підстрибувала до змучено-зеленого птаха з червоно-чорною нагоду і з червоно-жовтим.

— Будемо знайомі, а — Олімпіа.

— Олімпіа? — перелетів Чиж. — Цікаво, чому люди так тебе називають?

Милостивий Чиж

12. Чи здивувала вас назва казки?

13. Що нового ви дізналися про пташок?

14. Спробуйте переказати про що дані діалогі в казці.

15. Проскануйте QR код і прочитайте казку повністю. Чи сподобалася вам передісторія?

33

Оцінювання інформації. Аналіз та інтерпретація

Змістова лінія «Читаємо»

У посібнику представлено зразки усної народної творчості та авторські твори різних жанрів (вірші, казки, байки, притчі, загадки, оповідання).

Вірші

Чарівниця-осінь
Звуки та букви

13 Осінні барви
Слова з *ьо, йо*

1. **ОСІНЬ**

Небеса прозорі,
мов глибині ріки.
Падають, як зорі,
з двора листки.
А над полем шестис
лавинонь, як струна.
Зажурилась квітка —
чує сніг вона.
Дмитро Павличко

2. ? Повни, як ти розумієш слова «глибині», «вері», «струна».
• Які картини постають у твоїй уяві, коли ти читаєш вірші?
• Чому квітка «зажурилась»?
• Знайди у вірші і назви слова, у яких усі приголосні звуки дзвені.

3. **КРАСИВА ОСІНЬ**

Красива осінь вишиває клени
червоною, жовтою,
срібними, золотим.
А листя прошепче:
— Вишивай нас зеленим!
Ми ще пробудем, ще не облітимо...
Ліна Косенко

4. ? Які почуття, роздуми пробуджують ці поетичні рядки?
5. ✓ Обговоріть, що означають слова «осінь вишиває клени».
• Як ви розумієте останні рядки вірша?

34

Осінні дерева
Подовжені м'які приголосні звуки

15

1. **КРИЛАТЕ НАСІННЯ**

Кружляє над нами
насіння крилате,
радіє **насіння**,
що вміє літати.
Ці клени висою
з осінньої гілки
півня проводжають,
в далеку мандрівку.
І згадують сумно
дерева бузвалі:
волось, і вони
над землею ... !
— Ми лівою знавчись би,
як наше насіння,
та роси не ті,
і тримає **корінь**.
Кружляє у долі
насіння ...

радіє насінню,
що вміє літати.
Одне насіння
з кленової крони
донічково сіла
мені на долоню.
І каже: — Я довго
бувала над містом,
але на асфальт
не навчалась сісти.
Намагаю, мій друже,
якщо це не важко,
пільми й посади мене
... будь ласка.
Я виросту кленом
у іншому краї
і шумом зеленим
тебе привітатим.

Анатолій Крим

35

Дитячі пісеньки, переплутанки

56

1.

У НАШОГО ОМЕЛЕЧКА

Дитяча пісенька
У нашого **Омелечка**
невеличка сімечка:
тільки він та вона,
та старий, та стара,
та **Іван**, та **Степан**,
та **Василь**, та **Панас**,
та той хлопець, що в нас,
та дві дівки косаті,
та два парубки вусаті,
та дві **Христі** в намисті,
та дві дядьки в колісці.

2.

• Яка сімейка в Омелечка?

• Прочитай виділені слова. Поясни, чому їх написали з великої букви.

3.

В українській мові є слова — **загальні назви** (їх пишуть з малої літери: *сім'я, діти, українці, дівчата*) і **власні назви** (їх пишуть з великої літери: *Іван, Христина, Україна, Київ*).

4.

Прочитайте. Підкресліть власні іменники.

Дід Тарас, дядько Петро, бабуся Олена, тітка Марія, сестра Наталя, брат Ігор.

5.

Спиши. Поділи слово для переносу різними способами.

Ооо / Ои / ел / етк / Омелечко

61

65

Дивна дивина

Вживання іменників у мовленні

1.

ПЕРЕПЛУТАНКА

Дивом дивна дивина! —
виріс ріг у забана,
свиня вбралася у пір'я,
пси порили все подвір'я,
кози в ірїй полетіли,
гаччєнята стилї білі,
а дашєськє в куринку
заспївав «Кукурїку».
Горобїї пурх-пурх під квочку,
проб сховатись в холодочку,
а агнєята, як котї,
гєть обєдїлї всї плотї.
Вїл на аворї насєтєсья,
кїт у кошнїку несєтєсья,
щє й їндїксї на водї
плавають, як лебєдї.
А тепєр скажїть менї,
щє тут правда, а щє — нї?

Анатолій Григорук

2.

Чи всі слова тобі зрозумілі? За потреби скористайся словником.

3.

Обговоріть, що автор переплутав у цьому вірші. Усно «виправте» помилки.

4.

помилка

5.

За змістом вірша складіть розповідь про те, що насправді можуть робити названі тварини.

6.

Виконай завдання на вибір.

- Випиши з вірша назви тварин, які означають один предмет.
- Випиши з вірша назви тварин, які означають багато предметів.

10

Народні пісні

3.

ЩЕДРІВКА

Ой сивая тая зозуленька.

Приспів (після кожного рядка):
Щедрий вечір, добрий вечір,
добрим людям на здоров'я!

Усі сади та і облігала,
А в одному та і не була.
А в тім саду три терени,
А в першому — красне сонце,
А в другому — асен місяць,
А в третьому — дрібні зірки.
Асен місяць — шан господар,
Красне сонце — жона його,
Дрібні зірки — його дітки.

Апр

Прізник — свято.
Щедрівка — пісня-привітання зі Щедрим вечором. Щедрівку співали двічата.
Терем — чарівний будиночок.

4.

Переглянь мультфільм на пісню «Щедрик» (реж. С. Коваль).

5.

Спробуйте «розмалювати» сонце, місяць і зірки гарними словами: МІСЯЦЬ — який?; СОНЦЕ — яке?; ЗІРКИ — які?.

6.

Прочитайте і відгадайте загадки.

ЗАГАДКИ

Золоте сховалося, а срібне показалося.
(Сонце і місяць)

Іде лісом — не шелестить.
Іде водою — не плескотить.
(Місяць)

• Спробуйте самі скласти загадку про сонце або місяць.

22

А вже красне сонечко припекло
Види речень за метою висловлювання
та за інтонацією

115

1.

ОЙ ЧОГО ТИ, ЖАЙВОРОНКУ?

З народного

— Ой чого ти, жайворонку,
рано з вирію вилітає?
Ще по горах сніженьки лежать,
по долинах криженьки стоять.
— А я ті сніженьки
крильцями розмечу,
а я ті криженьки
пізками поточу!

Недавно я дізнався, що пташкам доводиться летіти з вирію по три-чотири тисячі кілометрів, долаючи моря, океани, високі гори.

2.

- Обговоріть, що спонукає пташок повертатися додому.
- Чому жайворонк рано вилітає з вирію?

3.

ПРИЛЕТІЛИ ЖАЙВОРОНКИ

Оповідання

Коли у весняному небі з'являються перші жайвори, матері печуть маленьких жайворонків з пшеничного тіста. Співала мама пташку й Сергійкові. Посадив він її на відчищене вікно. Іскриво світить весняне сонечко, співає теплий вітер у зеленій вербі. Сидить жайвір, дивиться чорним очком у небо. І здається Сергійкові; ворухнеться пташка крильцями, ось-ось злетить у небо.
Настала ніч. Заснув Сергійко. А жайвір усе дивиться й дивиться в небо. І приснилося Сергійкові, що холодно стало жайвору, і хлопчик узяв його до себе в постіль, щоб той зігрівся.

71

Казки

Що на світі найцінніше

Слова — назви предметів (іменники)

51

1.

ТОВАР І ПОКУПЕЦЬ

Казка-загадка

Один чоловік орав нивку, а мимо проїжджав багатий пан. Сподобалась йому нивка: зелена дїброва, як пшочком, огорнула її, жайворонки у небі весело співають.

— Чоловіче, продай мені свою нивку! — гукає пан.

— Ця нивка — не **товар**: вона — моя **годувальниця**. Я не можу її продати! — відказав чоловік.

— Усе в житті може бути товаром! — засміявся пан. — Скажи, скільки золотих ти просиш за свою нивку? Я плачу тобі сто золотих! За такі гроші можна цілий **маєток** купити!

— У житті є речі, котрим не можна **скласти ціну** і не можна продати, — відказує селянин.

— Якщо ти такий розумний, то назви мені хоча б три речі, котрі не можуть бути товаром і котрі не можна купити за гроші. Як назвеш — дам тобі сто золотих!

Чоловік подумав і сказав...

Він назвав три речі, котрі не є товаром, і їх не можна купити. І пан заплатив йому сто золотих.

2. • Поміркуйте, які речі не можна ні купити, ні продати.

• Що, на вашу думку, є найдорожчим і найціннішим для людини?

51

5. КАЗКА ПРО ДІДА, БАБУ, ОНУЧКУ, ЖУЧКУ І КОТИКА

З народного

Було чи не було, а **панк** — як помело, тож слухайте казку.

Жили собі дід та баба. І була в них внучка Марушка, та собака Жучка, та котик Мурлотик.

От баба каже дідові: «Посади, діду, яблуню під лавкою». Дід і посадив.

Росте яблунька, росте — і виросла аж під лавку. Баба і каже:

— Забери, діду, лавку, нехай яблуня росте.

Дід забрав лавку. А яблуня росла та росла. І виросла куди? Правильно, під стелю.

— Розбери, діду, стелю, нехай яблуня росте! — сказала баба.

Розібрав дід стелю. Виросла яблуня вище стелі, дах піднімає.

— Що робити, діду? — каже баба. — Розбирай дах, нехай яблуня росте!

69

Казки, байки

Розкажу вам байку

Слова — назви ознак, близькі та протилежні за значенням

73

1.

НЕРОЗУМНА ВОРОНА

Українська народна байка

Ворона лігала над селом і схопила шматок сиру. Шматок був чималий, ворона заледве тримала його в дзьобі. Полетіла в ближній лісок, сіла на дерево невисоко від землі і почала їсти.

Побачила це лисиця — і захотілось їй полакувати сиром. Підійшла до дерева, обійшла навкруг нього разів зо два, все позираючи на ворону, а далі почала морочити їй голову.
— Яка ж ти гарна птиця! Я ніяк на тебе не намілююся. Що за носик, що за хвостик! А шір'ячко... Від сонця аж блищать! — примовляє лисиця.

А ворона міцно тримає сир та слухає, що ж то лисиця говорить.

— Я думаю, такий красуні сам орел позаздрить. Не дарма ти їси такий ласенький шматочок. По всьому видно, що у тебе має бути ангельський голосочок!

Ворона оніміла від похвали, забула й про сир, роззавила рот і крикнула: «Так! Так!».

Сир упав додола, а лисиця схопила його і втекла.

27

Усе-усе кругле...

Вживання прикметників у мовленні

77

1.

КРУГЛЯЧОК

Народна казка

Жили собі недалеко від лісу дід із бабою. І було в них двоє внучат — хлопчик і дівчинка.

От якось пішли ті діти в ліс квіточки збирати. Дід і баба наказували їм, аби не заходили далеко. Та не послухались вони стареньких, забрели далеченько.

Раптом дівчинка побачила на галявині червоні черевички. Одигла вона їх на ногу, і в ту ж мить щось понесло її так швидко, що хлопчик не встиг надлогнати сестричку.

Пішов він її шукати. Іде та й журиться, коли бачить на галявинці круглу хатинку. А звідти виходить кругленький чоловічок. Розповів йому хлопчик про свою пригоду. Дід запросив його у свою хатинку. А в ній **усе-усе кругле: столи, стільці, ліжко, вікна.**

Поїли вони, відпочили. Круглячок скомандував — і його хатинка полетіла. Довго чи недовго вони летіли, та опустилися перед палацом, в якому жила змія. Вийшли вона їм назустріч, а Круглячок і каже:

— Віддай дівчинку! Куди ти її поділа?

А змія не хоче віддавати. Вирішив тоді Круглячок хитростю її перемогти.

40

Притчі

Чим ми корисні для світу Слова — назви предметів (іменники)

49

1.

САД

Народна притча

Навесні дідусь вирішив садити дерева. Малі онуки йому допомагали: водичку носили, земельку підсипали. От старший онук і каже:

— Дідусю, ти маєш довго жити, щоби покунтувати яблук з цієї яблуньки!

— Я їв яблунка з дерева, котре садив мій дід. А ви будете їсти плоди з мого саду. Не забудьте, коли виростете, посадити сад для своїх онуків.

Притча — коротке оповідання повчального змісту.

2.

Прочитай уважно слова онука і відповідь дідуса. У чий словах, на твою думку, більше життєвої мудрості?

3.

Спробуйте одним реченням висловити найголовнішу думку, яку збудила притча.

Знайдіть і підкресліть слова — назви предметів. На які питання вони відповідають?

4.

МІЙ ДІДУСЬ

Мій дідусь старенький,
як голуб сивенький,
по садочку ходить
і мене малого,
онучечка свого,
за рученьку водить.
По садочку ходить,
яблунка знаходить
ще й дає горіхи.
Дідусь любий, милый,
як голубчик сивий,
з ним — багато віхи.

Морієвка Пидєривка

47

80

1.

ХТО РОЗУМНІШИЙ

Народна притча

Їхали двоє чоловіків дорогою — один вгору, другий вниз. Дорога була вузька, то й коні зупинились один навпроти одного. Стали сваритися, хто кому має дорогу дати.

— Я їду вгору — то ти мені маєш уступити! — кричав один.

— Ні, навпаки: ти маєш дати мені дорогу, бо я вниз їду!

Нагодився тут старий дідок. Вони до нього: розсуди, хто кому має дати дорогу.

— Чи вгору, чи вниз, — дорогу має уступити той, хто розумніший, — відказав дід.

2.

Поміркуй, хто із цих трьох чоловіків найрозумніший. Чому?

3.

Оля з Тарасиком, читаючи кмітливі історії, розмірковували про те, як важливо правильно вживати слова.

Взьмемо для прикладу слово *сильний*: сильних у світі багато, а *сильніший* — той, хто має більше сили від сильного. А як назвати того, хто виявиться ще сильнішим?

А я знаю — *найсильніший*!

48

Оповідання

6

1.

ДЖМІЛЬ

Після дощuku наймиліше Петрусеві в саду. Тихо так, навіть срібні намистини спадають з дерева у траву безгучно. Усе живе поховалося, ніде ні комахинки.

А чого ж не ховатися, якщо для комахинки одна крапля дощу — все одно, що Петрусеві ціле відро води на голову. От і влізають вони: хто під листочок, хто під травинку, хто під кору... і пересядають там. Ще й після дощу ждуть, коли роса спаде. То для Петруся роса як намисто, а для комах — ціле озеро.

Та ось нарешті починає садок прокидатися. Найпершим обзався джміль. Ще б пак — він же найбільший. І жало має. Того такій сміливий. Однак літає, літає, а на квітку сідати боїться. Щоб лашки не замочити. Хитрує.

Врешті не витримує і моститься на жовту квіточку. Кортить же солодкої роси напитися.

А коли він сідає на квітку, то ває й не гуде. Бо крильцями не махає. І тоді сміливішають інші комахи — он і мураха вчулькнула на світ, а он і крапчасте сонечко загойдалося на травині, і це являє кузька.

Гарно так, весело, навіть діда джмеля не страшно.

Василь Шкляр

16

21

1.

Дари осені

Перенос слів із рядка в рядок

ЯБЛУКО В ОСІНЬОМУ САДУ

Оповідання

Пізньої осені маленькі близнятка Оля й Ніна гуляли в яблучному саду. Був тихий сонячний день. Майже все листя з яблунь опало і шурхотіло під ногами. Тільки на деревах де-не-де залишилося покове листячко.

Дівчатка підійшли до великої яблуні. Поруч з жовтим листком вони побачили на гілці велике рожеве яблуко.

Оля й Ніна аж скрикнули від радості.

— Як воно тут збереглося? — з подивом запитала Оля.

— Зараз ми його зірвемо, — сказала Ніна і зірвала яблуко.

Кожній хотілося потримати його в руках.

Оля хотіла, щоб яблуко дісталось їй, але вона соромилась висловити це бажання, а тому сказала сестрі:

— Хай тобі буде яблуко, Ніно...

Ніні хотілося, щоб яблуко дісталось їй, але вона соромилась зізнатися в цьому. Ніна сказала:

52

Добре роби — добре й буде
Повторення вивченого за рік

163-
164

1.

ПРИГОДИ ХОРОБРИКА

На Веселковій планеті жив малий дракончик, — яскраво-рудий, наче вогонь. Усі руді дракони — сміливі. Тому мама з татком назвали свого синочка Хоробріком. Та малюк не зміг правильно вимовити таке довге і важке ім'я, у якому на додачу опинилася прикра літера «р» і то аж двічі. Через те дракончик називав себе скорочено Бликом.

У крихітки були маленькі крила. Вони ще не росли. Тому літати Блик не вмів. Але дуже, ну, дуже-дуже хотів навчитися літати.

Він тренувався. Щодня. Щоб не насміхалася Блискавка, його старша сестра, яка вже хвацьки літала, Блик утівав на луку. Він розганявся, швидко тупочачи лапками, швидко тріпотав крильцями, стрибав угору і... не летів.

Іноді стрибок виходив довгий. Але тоді Блик міг упасти і боляче забити лапку, хвостик або животик. Ні, малюк не плакав!

А продовжував тренуватися. Тільки крильця росли чомусь дуже повільно...

Сонце того ранку великим помаранчевим оком споглядало з неба Веселкову планету. Мабуть, уболівало за крихітку такого ж вогнистого кольору, як і саме сонце. Навіть квітки зацікавлено повернули голівки, приглядаючись до приготувань дракончика.

І пташки замовкли, спостерігаючи за Бликом.

Малюк навмисне за сніданком з'їв мало. «Бо злетіти легше, коли ти

49

Я змію! — заволав Блик, плескаючи від утіхи передніми лапками по круглому черевцю.

— Мордець! — похвалив його Лазурик.

Вони дружно розреготалися. Блик качався по траві, тримаючись за пупець, а Лазурик пурхав угорі, заліпаючись сміхом, повторюючи раз-у-раз перевернене слівце. Нарешті дракончик вгамувався. Він захоплено дивився на метелика, що кружляв над ним. Лазурик спустився і загойдався на білій квітці, мов на гойдалці, метляючи лапками.

— То тепер ти мене називатимеш Разуриком? — бешкетник усміхався.

— Разурик? — і малюк захихотів. — Ой-ой-йочечки, вже животик болить сміятися! Думаєш, коли я навчився рикати, то розучився ликати? Не-а!

Наталія Ліщинська

2. Прочитай продовження казки в електронному додатку.

3. Про кого розповідається в казці?

- Як себе називав Хоробрік?
- Де жила його сім'я?
- Про що мріяв Блик?
- З ким він зустрівся під час своєї спроби навчитися літати?

4. Поясніть значення поданих слів. За потреби скористайтеся словником.

Незграба — / / / / /

Хвацький — / / / / /

5. Складіть розповідь за змістом прочитаного твору:

- 1 група — як тренувався Хоробрік;
- 2 група — як дракончик хитрував за сніданком;
- 3 група — як Хоробрік навчився вимовляти звук [р].

55

31

Гасне зірка...

Розташування слів за алфавітом

1. • Прочитайте виразно слова. Поясніть їх.

удобіага
повіки
зірочка

посвітліцало
зайнялася
мерехтіли

розпливців
блимає
опустив

- Утворіть декілька словосполучень. Складіть із ними речення.

2.

КОЛИ ЗАСИНАЮТЬ ЗОРІ

Удосвіта виїшов Петрусь із татом надвір. Тато їхав у поле на роботу й пообідав узяти його із собою.

Небо вже посвітлішало, на сході зайнялася рожева смуга. Петрусь задивився на зорі. Вони мерехтіли на проясненому небі. Петрусеві здавалося, що хтось гасить їх одну за одною.

Ось на небі лишилась одна-однісінька зірка. Петрусь і просить:

- Татку, хай наш кінь Буланко ступає тихо-тихо...
— Чому? — дивується татко.
— Я хочу побачити мить, коли зірка гасне...
— Добре, тільки дивись пильно-пильно, бо мить та дуже коротка, — мовив тато.

4

Він спинив коня. Петрусь сидів непорушно, широко відкривши очі. Він боявся кліпнути, боявся опустити повіки.

От зірка вже ледве-ледве блимає, мов світлячок на узліссі перед сходом сонця.

«Буду дивитись, очей не зімкну ні на мить, і зірка ніколи не згасне», — думає Петрусь, і серце радісно тремтить у його грудях.

Та якось не втримався... опустив повіки. Ледве-ледве... То була така малесенька мить! Менша від макового зернятка, менша від росинки на бджолиній лашці. Та коли розпливців повіки, зірки вже не було...

— Я знаю, тату, коли засинають зорі, — тихо прошепотів Петрусь.

- Коли? — питає тато.
— Як тільки заплющуються повіки.

Василь Сухомлинський

4

Мерехтіти — ледь-ледь поблискувати, світитися нервним світлом.

3.

- Що хотів побачити Петрусь?
• Про що довідався хлопчик?
• Чи доводилось тобі спостерігати за зоряним небом?

4.

Поміркуйте, чому вранці гаснуть зорі. Розкажіть, що ви про них знаєте.

5.

РАНОК

Із перлистого туману
при яснім моім вікні
устає півсонний ранок,
гасить зорі і вогні.
Гасить зорі і вогні
у туманній вишні.

Максим Рильський

5

Літературне коло читання, представлене різножанровими творами українських поетів і письменників, має великий патріотично-виховний потенціал.

Уривок із повісті

Із друзями світ багатіс
Закріплення вивченого про іменник

67-68

1. «Друг пізнається в біді» — це прислів'я знає кожний. Легко із другом грати в ігри, ходити в ідню чи на морозиво, — але іноді життя дуже боляче випробує дружбу на міцність.

Коли у наш спільний дім прийшла війна, з'явилось, що люди уміють бути відданими друзими та помічниками для тварин, для усієї природи. Не всі, звичайно, — убивці і грабіжники, що прийшли на нашу землю, однаково безжалісні як до людей, так і до тварин.

Ця історія розповідається від імені kota на кличку Борисок.

ВРЯТОВАНІ ХВОСТИКИ
Уривок (скорочено)

Люди кличуть мене Борисоком, хоча я волів би зватися якось інакше, по-котячому — наприклад, Рудий. Мешкаю я у білому шатрі посеред великого міського парку. А ще до недавня описувався тутешнім музеєм наук. Та відколи почалася війна, мусня шукати іншого прихистку. В музеї дітей зараз нема, а отже, і бутербродної ковбаски теж. Якщо по-правді, дітей нема майже ніде...

Там було завязди, аж поки одного холодного ранку я не почув із сусіднього павільйону страх які протинні голоси. І в кожному дні голосів ставало більше. Зрештою я не витримав і підтощем побіг до загратованого вікна, як справжній розвідник. Із нього чулося розмачдивне сьавуління.

15

Четверо з Яблунської

— Гр-р-р-р! Вав-вав-вав-вав! Гав! Гав! Дзав-гр-р-р-дзав-дзав-дзав! — такої гучної аустриці я геть не очікував. Собацюрки — а це були, звісно, вони, — свочинили на всі лали, гавкали, дзавкали, сьавчали і завивали. Оце так пляшався по самі вуса!

За якийсь час до кімнати з розлюченими мордами заірнула дівчинка. Вона взялася їх заспокоювати: гладити, роздавати смаколики та чухати за вушками. От би й мені тик! Хоча ні, краще я заховаюсь і не висовуватимуся, поки приборсувачка кудлатих не піде.

Зрештов, коли гамір стихався, і дівчинка залишила цих дивних собацюр сьмих, я наважився знову вийти до них. Мені нестримно кортіло дізнатися, хто вони і чому їх замкнули в ці дерев'яні клітки. А головине: звідки ті прибули і навіщо?

Стриб — і я знову на підвіконні. Невгамовні морди загарили, виструнчили свої хвостица і ледве стримувалися, щоб не кинутись до мене. Я обережно ступив крок, потім ще один, перепірів хвостом міцність прат і, нарешті зручно вмотивившись, привітала.

— Слава Україні, кудлаті!

16

155

Музей просто неба
Як виникло письмо

1.

ПЕРША Оповідка про Вуйко Йой

Уривок із повісті «Вуйко Йой збирає трави»

Серед невеликого міста височів старовинний замок. Біля його кам'яних мурів виднілися дерев'яні хатки. Вони теж були стародавні. Їх було стільки, наче у справжньому маленькому селі.

Кривулясті вулички бігли від хатки до хатки. Біля них зеленіли городи і росли дерева та кущі. Посередині села стояла школа. А поруч, на гірці — церква.

Це село звалось СКАНЗЕНОМ.

Сканзен — музей просто неба. До нього приходять батьки з дітьми, аби подивитися, як у цих хатках колись жили люди. Бо хатки зносили до сканзену і складали знову точно так, як вони були складені багато-багато років тому.

У одній із хаток музею жив такий собі вуйко Йой. Це була його домівка, у якій вуйко Йой жив аж сто п'ятдесят років!

Йойову дерев'яну хатку знайшли у далекому густому лісі. Працівники музею розібрали її і привезли до сканзену. З нею приїхав і вуйко, який не міг залишити свою рідну оселю.

22

Нема в світі, як своя країна!
Повторення вивченого за рік

161

1.

КРАЇНА БДЖІЛ

Казка

Уривок

Там, де небо спитьхоре і земля в густій траві, де потічки, ріки, гори, щебетливі солов'ї; де росичку т'є калина і шумить прадавній ліс, є країна Ураїна, — край, де я щасливо ріс. Мій народ, моя родина — дружна збратана сім'я. Кожен — приязна бджолина. В кожного — своє ім'я. Сонцяєне рідне місто будували ми гуртом. Часу не було присісти. Зводили й аеродром. Всі будинки — дерев'яні, із рівеньких дощечок. Біля них — квітки багряні, запашні, немов медок! А на вежі оглядовій майорів під небом стиг синьо-жовтий, світлоковий — свідок безлічі звитог. У тодішній Ураїні панували згода, лад, квітнули під небом синім вишні, груші, виноград... Вистачало всім роботи. Не сидіти ж на печі! Бджоли з власної охоти є нектару шукачі. Я, Бджоленко, знав: у полі, де і сестри, і брати, серед пахощів доволі можна їві віднайти! Думав так: нагряне студина — буде мед у стільниках. Зиму, звісно, перебудем, коли бджоли при харчах!

43

Навчальний посібник містить дидактично доцільну інформацію про традиції українського народу, його історію, культуру.

93 **Ходить світом Хтось...**
Вживання числівників у мовленні

1. **СВЯТКОВИЙ КАЛЕНДАРИК**

Перший місяць зими багатий веселими святами, на які з нетерпінням чекають діти.

Найперше свято зимового циклу — свято **Калити**, або **Андрія**. Дорослі парубки та дівчата влаштували свої розваги, а діти теж у хаті банчилися. Під стелею підвішували круглого калачика, схожого на зимове сонце, підстрибували і намагалися його вкусити. Кому вдалося вкусити калиту — у того весь рік буде щасливим.

Але найбільше діти чекали на свято Миколая. Миколай дуже любить дітей, він приходив вночі і непомітно кладе їм під подушки гарні подарунки.

Всі знають, що він уміє вгадувати бажання — і завжди дарує дитині саме те, що їй найбільше потрібно. А найпотрібніші у житті — любов і розуміння близьких людей та друзів.

16

95 **Колядочка-щедрівочка**
Розрізнення слів за значенням

1. **КОЛЯДА**

Дуже давно Колядою називали сонце, бо воно по небу колом іде. Тепер коляда, колядка — це різдвяна пісня, що славить велике свято — Різдво Христове.

Колядку співають колядники — ватага дітей чи дорослих, котрі заходять у хату, посівають і віншують господаря, господиню та їхніх діток, прославляють народження світу, нового сонечка та маленького Сина Божого.

Часто ці ватаги розігрують виставу про те, як в убогій печері, на сіні серед візят народився Спаситель, який навчав усіх людей жити в мирі та любові. Таку виставу називають в Україні «вертеп», що означає «печера».

Колядка — різдвяна пісня.

2. Чому сонце називали колядою? Хто такі колядники? Що таке «вертеп»?

- Розкажи, як святкують Різдво у твоїй сім'ї. Які ще зимові свята відзначають у твоїй родині?
- Послухай колядки.

21

100

1. Оля і Тарасик вирішили взяти участь у створенні домашнього свята. Вони разом взялися робити святкові «павучки» із солоних.

Одина бабуся каже, що в Україні здавна виготовляли такі прикраси, бо вважали, що павучки є оберегами дому. Вони зміло тчуть свою павутинку, як добрі майстрині, а кожна українська жінка теж є берегинею своєї родини.

2. Послухай оповідання Івана Малковича «Золотий павучок» (різдвяна історія).

3. Пригадай, що подарував тобі рік, який минає. За що ти подякуєш йому?
• Продовж речення словами вдячності.

Я дякую рокові, що минає, за

33

108

ВЕСНЯНКИ

1. Коли починає танути сніг, у повітрі вже відчувається запах весни.

Діти в Україні знали, що весна — як маленьке радісне дитачко. Вони вибігали в поле, у гай і закликали весну, співали їй пісні, водили хороводи. Ці весняні ігри називають веснянками.

2. Визнач, скільки речень у тексті.
- Прочитай останнє речення. Про що в ньому розповідається?
 - Поміркуй, для чого слугує речення.
3. Прочитайте. Які з цих записів виражають закінчену думку? Позначте (✓).
☐ Діти водили	☐ Діти водили хороводи.
☐ У повітрі відчувається	☐ У повітрі відчувається запах весни.
☐ Дівчатка співали про	☐ Дівчатка співали про весну.

Слово або декілька слів, які виражають закінчену думку, називають **реченням**. У кінці речення можуть стояти крапка (.), знак оклику (!), знак питання (?).

4. Із поданих складів утвори і залиши слова.

спі но ва чки ють

54

Світ — велика писанка

Поширення речень за поданими питаннями

121-
122

1.

ВЕЛИКДЕНЬ

Свято Великодня — найвеличніше в Україні. Це свято весняного сонця, радісних забав для малечі. Його ще називають Воскресінням — на честь воскреслого Ісуса Христа. В ці дні діти бавляться у весняні розваги, водять гаївочки, а хто умілий — напередодні Великодня, у четвер, розмалює яєчка-писанки.

Бабусі та матусі в четвер і суботу печуть святкові пасочки, прикрашають їх веселими завиточками-безконечниками, соловейками та колосочками, аби життя наше було щасливим і багатим.

На Великдень треба вибачити одне одному всі образи, щиро поділитися своїми писанками і крашанками, аби доля теж завжди ділилася з нами радістю та добром.

Паска — святковий хліб, прикрашений візерунками з піста.
Писанка — яйце, на якому воском і фарбами малюють різні узори.

Крашанка — яйце, зафарбоване у певний колір.

2. Чому свято Великодня вважають найвеличнішим в Україні? Як до нього готуються?

11

4.

МАЛЕНЬКА І ВЕЛИКА

Моя маленька Україна —
це дорога моя родина:
мій тато, мама, брат рідненький,
дідуся, бабуся, дід ясенський,
в котрому я живу щасливо,
де рідна мова говірлива
усіх єднає нас в любові:
родина родиться у слові.
У першім слові мами й тата
життя народжується свято.
А з багатьох малих родин
зростає наш народ єдиний.

Марія Іваненко

5. • А чим для тебе є Україна?

• Поясни виділене у вірші речення.

6. Запиши відповідь на запитання.

Яка Україна більша — та, що живе у твоєму серці, чи та, яку ти бачиш довкола себе?

7. Послухай українську народну пісню «Роде наш красний». Чи доводилося тобі чути цю пісню? Придумай продовження пісні. Хто є третьою квіткою твого роду? Четвертою? П'ятою? Чи великий у тебе рід?

72

Моя Батьківщина

Велика буква у назвах країн, міст,
сіл, вулиць, річок, гір

61

1.

ІМ'Я НАШОЇ БАТЬКІВЩИНИ

Наша славна **Україна**,
наше щастя і наш рай!
Чи на світі є країна
ще миліша за наш край?

Володимир Самійленко

2. • Обговоріть, які почуття пробуджують рядки вірша.

- Як поет називає Україну?
- Поясніть, чому виділене слово написано з великої літери.

3. Україна... Рідна земля... Визмку вона — як бласніжна королева: від високих карпатських смєрек до стрімких круч на березі річки **Кальміус**, до найвищої гори **Криму**, **Ай-Петрі** — вражає своєю величю красою.

Навесні береги її могутніх рік, широкі рівнини степів укриваються багатоквітним килимом.

А як співають в Україні солови! Особливо на берегах **Дніпра** поблизу **Канева**, де спочиває серце великого сина цієї землі — Тараса Шевченка.

73

Влітку ця красауня, устелена золотистими килимами соншникових та пшеничних, житніх, гречаних полів, дбайливо дає прихисток звіратам, пташенятам, а найбільше — бджолам. Бо споконвіку її називали землею, що пахне медама і годує своїм хлібом шв світу...

Восени вона — земля-дарувальниця плодів: пахне яблуками, грушама, кавунама і всіма багатствама своїх глибоких скринь...

І ще вона — захисниця воїнів, що несуть на своїх мечах світло правди, миру і справедливості для усього світу...

Ти — дитя славної Батьківщини. Це твоє життя і твоє майбутнє захищають інші славні сини України. І мир для усіх народів на Землі!

Тому — Слава Україні!

Марія Чумарна

4. • Про що розповідається у тексті?

- Як ти розумієш слово *Батьківщина*?
- Як називається наша Батьківщина?
- Які слова використала письменниця для опису України? З ким її порівнює?

Батьківщина

5. • Прочитайте кінцвку тексту. Поясніть, як ви розумієте цю речення.
• Доберіть заголовок до тексту. Обґрунтуйте свій вибір.

6. Прочитайте виділені у тексті слова. Обговоріть, що вони називають. Чому ці слова написані з великої літери? Зробіть висновок.

Назви країн, міст, сіл, вулиць, озер, річок, морів, океанів, гір пишуть з великої літери.

7. Проведіть гру «Я знаю...»

- 1 група — назви країн;
- 2 група — назви міст;
- 3 група — назви річок.

74

Найкраще місце на Землі

Моя Вітчизна

Удосконалення текстів

145

1.

ДЕ НАЙКРАЩЕ МІСЦЕ НА ЗЕМЛІ

Де зелені хмари яворів
заступили неба синій став,
на стежині сонце я зустрів,
привітав його і запитав:
— Всі народи бачиш ти з висот,
всі долини і гірські шпиглі.
Де ж найбільший на землі народ?
Де ж найкраще місце на землі?
Сонце усміхнулося здала:
— Правда, все я бачу з висоти.
Всі народи рівні. А земля
там найкраща, де вродився ти!

Дмитро Павличко

2.

- Прочитай виразно вірш. Чи погоджуєшся ти з автором?
- Про що запитав автор у сонця?
- Що відповіло сонечко?

3.

- Випиши з вірша рядки, які виражають його головну думку.

Handwriting practice lines for copying the main thought of the poem.

71

62

1.

Давній народ, який оселився над річкою **Дніпро**, називався **полянами**. Жили вони родинами і мали своїх князів. Були серед них три брати: **Кий**, **Щек** і **Хорив**. І була в них сестра **Либідь**.

Поселився Кий на одній горі. Щек — на другій, що тепер зветься **Щекавицею**. А Хорив — на третій горі. Від нього її назвали **Хоревницею**.

Збудували брати місто і на честь старшого брата назвали його **Києвом**...

А від Либіді стала й річка називатися **Либіддю**, яка впадає зараз у **Дніпро**.

За Наталею Заблою

2.

- Про що ти дізнався/дізналася з тексту?

3.

- Поясни, чому виділені слова написано з великої літери. Що вони називають?

75

Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»

• Формування і розвиток навички письма

5. Спиши букви. Добери і запиши слова, що починаються з них.

Я я Юю Є є Ії

Я я

н

5. Спиши іменники за алфавітом.

рік день свято земля гість

3. • Із поданих складів утвори і запиши три слова. Підкресли дієслово.

чер ний вень во ти ні

- Поміркуй, чи можна їх назвати «словами-родичами». Чому?
- Склади і запиши речення зі словом черевень.

4. • Із поданих складів утвори і запиши три слова.

рі дбе чка цц

- Усно зміни ці слова за зразком «один — багато». Яке слово тобі не вдалося змінити? Чому?
- Склади і запиши речення з цим словом.

3. • Із поданих складів утвори і запиши три слова — назви ознак.

зо те ло жов пле

- З якими іменниками можна поєднати утворені прикметники? Запиши одне словосполучення.

3. Пригадай алфавіт. Утвори пропущені літери.

Аа	Бб	Вв		Дд
Єє	Єє		Уу	Ії
Ії		Кк	Лл	
Оо	Пп		Тт	
Рр		Уу	Чч	Шш
ь		Яя		

4. Спиши. Назву країни підкресли однією лінією, а назву міст — двома.

Україна Київ Одеса

5. Прочитай. Поміркуй, які букви пропущено. Допиши їх.

Гори арпати, річка ніпро, місто ьвів,
вулиця рещатик, гора екавиця,
місто апоріжжя, село ндріївка.

3. • Із поданих складів утвори і запиши три прикметники.

со ний няг яс гар

- Що можна описати цими словами?
- Склади і запиши одне речення, використовуючи усі три прикметники.

4. Спиши за порядком: ім'я, по батькові, прізвище.

Тригорович Шевченко Тарас

66

3. • Із поданих складів утвори і запиши слова.

лень ма кий пруд

- Добери і запиши до них слова, протилежні за значенням.

- Поміркуй, до опису яких тварин можна використати ці прикметники. Чому?

2. • Спиши склади. Утвори з них і запиши клички тварин.

Зір Лис ка Мур чиж

• Створення власних письмових висловлювань

4. Доповни речення відповідними словами. Запиши.
Букви ми _____, а звуки _____.

5. Прочитай вірш. Назви слова з літерою щ. Які звуки вона позначає?

ЩИГЛИК В ШКОЛУ НЕ ПРИЙШОВ

Щиглик в школу не прийшов —
дзигу в лісі він знайшов,
і щасливо з нею грався —
навчанням не переймався!
Але бджілка пролітала,
— всім у школі продзичкала,
що не можна тільки гратись:
треба **розуму** навчатись!

Марія Чумарна

6. Обговоріть, що означають слова «навчанням не переймався». Чому не можна тільки гратись?
7. Допиши речення.

У школі треба

4

1. Оля і Тарасик влітку люблять спостерігати за природою та зберігати цікаві фото у своїх папках. Розглянь їхні світлинки і поміркуй, хто із друзів до чого уважніший.

2. Опишіть словами, що ви бачите на світлинах. Складіть коротку розповідь за зображеннями.
3. • Усно продовж речення.
Друг окласники Оля і Тарасик уже вміють ...
- А що вмієш ти? Напиши.

Я вмію

Мені подобається

Я люблю

Я знаю

1. У класі щоранку учні вітаються, кланяючись за руки і ставши в коло. Усім присмію чути добрі слова від друзів. Бо кожне побажання — це ніби промінчик, що зігріває весь день. Тому Оля і Тарасик швидко придумують цікаві побажання. Наприклад, ось такі:

ДЛЯ ПОДРУГИ

Моя подружка-моло христка,
будь завжди радісна, щаслива!

ДЛЯ ДРУГА

Мені з тобою добре дуже,
бо ми з тобою завжди друзями!

2. Спishi слова.

бажати побажання

3. Придумай побажання для друга, подруги чи вчителя. Запиши.

Blank handwriting lines for writing wishes.

7. Дововни речення і пропустити його.

Дивосвіт — це сонечко у небі,

Blank handwriting lines for completing the sentence.

1.

ПРО МОВУ

Українська мова —
давня й молода.
Світить рідне слово,
як жива вода.
Звідки воно взялось, —
діло не просте...
В душу засівалося,
із душі росте.

Богдан Ченурко

2.

- Чи погоджуєшся ти з думкою автора?
- Чи справді слово виростає із зернятка — як усе у природі? Хто, на твою думку, засіває в наші душі зернятка мови?
- Що означає для тебе рідне слово? Запиши.

Blank handwriting lines for answering the questions.

1. Оля щоранку вітається із сонечком ось так:

Світле сонечко, **світи**,
зігривай усі **світи**!

А Тарасик придумав побажання на кожен день:

Добрий день тобі, день,
будь щасливим для всіх людей!

2. Спробуй і ти привітатися із сонечком, із ранком. Що ти їм побажаш? За що подякуєш?

3. Якого дня побажаш самому/самій собі? Запиши.

Я бажаю собі

10. Довідайтеся про походження назви вашого міста (села) або назви вулиці, на якій розташована ваша школа. Складіть коротке повідомлення.

Blank handwriting practice lines for task 10.

8. Розглянь і назви зображені об'єкти. Поясни значення слова.

Склади і запиши два речення зі словом **котики** у різних значеннях.

Blank handwriting practice lines for task 8.

9. Складіть побажання.

1 група — пташкам, які готуються відлітати у вирій;

2 група — білочці, яка готується до зими;

3 група — ведмедикю, який залягає в зимову сплячку.

Blank handwriting practice lines for task 9.

4. Напиши лист до Святого Миколая і розкажи про свої найпотаємніші бажання. Почни його словами: «Святий Миколаю! Я хочу...».

Blank lined paper for writing a letter to Saint Nicholas.

5. Прочитай віршик. Які бажання у автора вірша? Чи збігаються вони з твоїми?

МОЄ БАЖАННЯ

А я найбільше хочу
зробити так, щоб діти
були завжди щасливими
у всьому, всьому світі.
Щоб ні війни, ні голоду
ніхто й ніде не знав,
щоб кожен день до кожного
приходив як весна!

Анатолій Костецький

6. Чи пам'ятаєш ти, що за подарунки і за добру увагу треба дякувати? За що ти подякуєш Святому Миколаю? Розкажи.

7. Поміркуйте, хто ще допомагає Миколаю у його дорозі до диток. Хто тихенько «підказує», які саме подарунки дуже потрібні кожній дитині?

1. Оля і Тарасик вирішили взяти участь у створенні домашнього свята. Вони разом взялися робити святкові «павуочки» із соломи.

Одна бабуся каже, що в Україні здавна виготовляли такі прикраси, бо вважали, що павучки є оберегами дому. Вони вміло тчуть свою павутинку, як добрі майстрині, а кожна українська жінка теж є берегинею своєї родини.

2. Послухай оповідання Івана Малковича «Золотий павучок» (різдвяна історія).

3. Пригадай, що подарував тобі рік, який минає. За що ти подякуєш йому?
- Продовж речення словами адячності.

Я дякую рокові, що минає, за

Blank lined paper for writing a response to the question.

• Складання загадок, речень за малюнками, поширення речень, обґрунтування власних думок

1. • Прочитай і відгадай загадку.

Все у зелені довкола:
пасовища, ліс і поле.
Мчать струмочки до ріки,
ліплять гнізда ластівки.
І в сороки новині, —
облітала всіх вона,
сповіщаючи: — !

Ігор Січовик

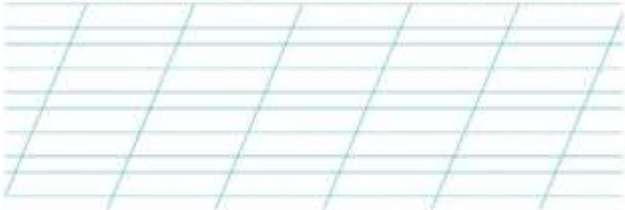
• Склади і запиши два речення за ілюстрацією до загадки.

4. • Прочитай і поясни прислів'я.

Дружать, як собака з котом.

• Чи відповідає зміст прислів'я історії «Врятовані хвостики»? Обґрунтуй свою думку.

5. • Що вам відомо про участь дітей-волонтерів у порятунку тварин та допомозі захисникам/захисницям нашої Батьківщини?
• Відшукайте в інтернеті відеоролики про участь тварин у захисті рідної землі. Що нового вам вдалося дізнатися?

4. Складіть «піраміду» речень за поданим зразком. Запишіть.

Зразок.
Діти радіють.
Діти радіють сонечку.
Діти радіють весняному сонечку.
Діти радіють лагідному весняному сонечку.

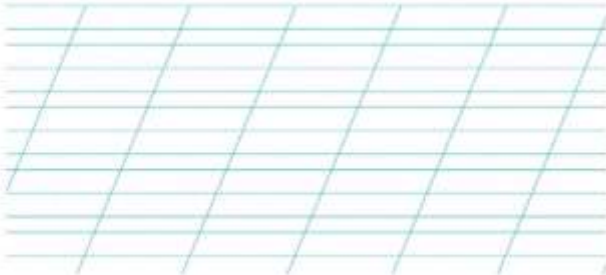
1 група. Сонце впливає.
2 група. Зацвіли квіти.
3 група. Метелики літають.

4. • Із поданих слів складіть і запишіть загадку.

Маленький, пройшов, шалочку, крізь, червону, землю,
чепурненький, знайшов.

• Запишіть відгадку.
• Підкресліть у загадці прикметники.

6. Чи можна дівчинку назвати наполегливою, терплячою? Чому?
 • А тобі доводилось розписувати великоднє яечко? Як це відбувалось? Розкажи.

7. Складіть опис писанки за змістом вірша.

Олю, а як ти розмалювала писанку?

Я намалювала восьмикутну зірочку.
 Вона оберігає дім, додає всім сили
 і радості. Неспроста її вишивали
 на рушниках та на сорочках!

А я намалював для свого тата і його
 друзів-воїнів сонечка та ангеликів.

8. Склади і напиши кілька речень про те, кому ти хочеш подарувати свою писанку і що на ній намалюєш. Які побажання вкладаєш у свій малюнок?

Blank grid for writing an answer to question 8.

1. Спishi подані слова.

Вітчизна родина мир

- Яким словом можна замінити слово Вітчизна?

- 2.

НАЙБІЛЬШЕ Я ХОЧУ.

Найбільше я хочу,
 щоб мир був на світі,
 як небо — у зорях,
 а сад наш — у цвітї.
 Найбільше я хочу,
 щоб сонце щоранку
 зі мною віталось,
 присіши на гілці.
 Найбільше я хочу,
 щоб рідна матуся
 всміхнулась мені,
 коли я усміхнуся.

Микола Сингаївський

3. Поміркуй, чого найбільше хочеш ти. Запиши. Можеш використати рядки із вірша.

Blank grid for writing an answer to question 3.

• Редагування текстів (уникнення повторів); побудова коротких текстів-описів, розповідей, висловлення міркувань

3. Прочитай вірш і уяви собі картинку, описану поетом.

ВІЄ ВІТЕР З-ПІД ВОРИТ...
 Віє вітер з-під воріт,
 у воротах — сірий кіт.
 Вітер сірому коткові
 меше вусями шовкові.
 Йому сонце випливає,
 йому сонцю пригріває.
 Кіт ворочає, кіт мурчоче,
 ніби хоче сказати хоче.
Максим Рильський

• Чи доводилось тобі спостерігати за подібною поведінкою домашніх тварин?

4. Виконай завдання на вибір.

- Напиши коротеньку розповідь за цим віршем.
- Пофантазуй. Що хоче сказати кіт?
- Опиши котика, який тобі дуже подобається. Як його звати? Яка в нього шерсть? Який хвістик? Які вуса, очі, лапки?

50

4. Прочитайте текст. Яке слово повторюється в кожному реченні? Чи доречні ці повтори? Якими словами можна замінити слово ромашки? Запиши удосконалений текст, скориставшись словами для довідки.

РОМАШКИ

На луках ростуть ромашки.
 У ромашок білі пелюстки та жовті серединки. Стеблинки ромашок тонкі і гнучкі. Цвітуть ромашки ціле літо. Важко уявити луки без ромашок. Ромашки — гарні квіти.

Слова для довідки: вони, квіти, справжні красуні, симпатичні блявки.

74

4. Прочитайте текст. Які слова повторюються? Спробуйте удосконалити текст, скориставшись довідкою.

Ніч. Спить на ганку кіт Васько. Сплять у загоні вівиці. Сплять горобці у стрісі. Спить берізка під вікном. Спить песик Бровко у своїй будці.

Слова для довідки: дримає, куняє, затихли, не шелестить.

• Запишіть текст, уникаючи повторів.

БАЙКИ ЧИ КАЗКИ?

Дорогою зі школи Оля з Тарасюком обговорювали прочитані байки і роздумували про те, у чому більше правди: в байках чи казках?

На думку Олі, несправедливо приписувати звіратам людські риси. Вони рідко пригаманні тваринам.

Наприклад, жадібність. Тварини накидаються на їжу, коли голодні. А приберігають харчі на зиму для того, аби вижити взимку та прогодувати своїх дитинчат. Вони не збираються їх продавати і щось заробляти на своїх запасах.

— А хіба справедливо вважати вовка дурнем? Він — наймудріша і найбільш волелюбна тварина у природі! — погодився з Олею Тарасюк.

Наші друзі зійшлися на тому, що читати казки набагато цікавіше. Бо у них є багато мудрих підказок і загадок про наш земний світ та закони життя у ньому.

2. Чи подобаються тобі байки?

- Розкажи, якими насправді, на твою думку, є тваринки — герої байок: зайчики, лисички, вовчки, ворони і сороки. Запиши короткий розповідь про когось із них, вживаючи якомога більше прикметників.

Grid for writing the answer to question 2.

- Налиши власку казочку чи вірш про те, як вуйко Йой знайшов чарівну квітку, що дарує людям здоров'я і загоює найтяжчі рани.

Grid for writing the answer to the task on page 35.

Практичні завдання дають можливість не лише виробляти навички читання та письма, а й формують вміння спостерігати, проводити різні дослідження.

23 Свято на городі
Перенос слів з *й, ь* (*йо, ьо*)

1. Розглянь малюнок. Що на ньому зображено?
• Назви дари осені.

2. Обговоріть, чому осінь називають багатую і щедрою господинею.
• Пригадайте українську народну пісню «Ходить гарбуз по городу». Перегляньте мультфільм.
• Зверніть увагу, що змінилося в пісні. Яких нових персонажів ви побачили в мультфільмі?

3. Переспівайте по-своєму пісню про гарбузову родину, доповнивши її пропущеними словами.

СВЯТО НА ГОРОДІ
В Гарбуза сьогодні свято.
Кличе він гостей ...
Гарбузиха борщ варила,
дنيا тісто ...,
два веселі огірочки
чай запарили з медочком.
Прийде в гості Гарбузан —
у роду найстарший,
та найменший Гарбузена,
що співає ...,
трое милих баклажанів
в фіолетових жупанах.

56

Дві красуні-капустини
радо прийдуть на гостину,
та ще редька чорноброва,
цибулина гонорова,
Хрін родину не забуде —
і на свято теж ...
Марія Чумарна

4. Розгляньте ілюстрації. Чи всі гарбузові родичі, про яких ідеться у пісні та вірші, тут зображені?
• Хто ще, на вашу думку, прийде на свято до Гарбуза? Продовжте вірш словами: «Ще прийдуть на свято...».

5. Зверни увагу, як зовуть найстаршого Гарбузового сина. А найменшого? А дружину Гарбуза? Назви їхні імена за порядком — від найстаршого до найменшого.
• Відшукай у вірші слова з літерами *й, ь*. Усно поділи їх на склади.

6. Як ти вважаєш: чи покличуть на обід ось цього скромного жителя городу? Розглянь малюнок. Як його зовуть?

КРІП В ОКРОПІ
Кріп узинули в окропі:
— Я в окропі аж **окріп!**
Укріплю здоров'я діткам,
бо на те ж я — славний **кріп!**
Марія Чумарна

7. Уважно прочитайте виділені в тексті слова. Чим вони схожі? Чим відрізняються?
• Які приголосні звуки переважають у цих словах — глухі чи дзвіккі?
• Назвіть слова, які не можна поділити для переносу.

8. Прочитай скоромовки. Одну з них вивчи напам'ять.
• Біг Прокіп через кріп — дісталося кропу через Прокопа.
• Наш часник найчасникуватіший.

57

24

1. Прочитайте вірш. Виділені слова усно поділіть для переносу з рядка в рядок.

БІЛОЧКА ВОСЕНИ

На гілках, на тоненьких,
поки день ще не погас,
сиріжки та опеньки
білка сушить про запас.
Так нашідило охайно,
так їх тулить на осні
і міркує: а нехай-но
ще побудуть тут мені!

Ліна Костенко

- Перевірте за правилом, чи впоралися ви із завданням.

⚠ Букви **й** та **ь** під час переносу слів не можна відривати від попередньої літери: *поль-пан, чай-ка*.

2. Із поданих складів утвори і залиши три слова.

сьо дні го та сті йок

3. Прочитай. Підкресли слова, які правильно поділені для переносу з рядка в рядок.

Ма-йорани, дзь-оби, рай-он, ко-льори, га-йок, пеньок, сь-огодні.

⚠ Зверни увагу! Під час переносу слів з рядка в рядок сполучення букв **ьо**, **йо** розривати не можна: *ма-йор, ко-льорові, кольо-рові*.

58

- Назви слова, у яких допущено помилки. Запиши їх, правильно поділяючи для переносу.

4. Виконай завдання на вибір.

- Склади і запиши речення зі словами «мої знайомі». Поділи слово *знайомі* для переносу. Побудуй його звукову модель.
- Склади і запиши речення зі словами «осінь розмальовує». Поділи слово *розмальовує* для переносу.
- Добери і запиши по два слова зі сполученням букв *ьо*, *йо*, поділяючи їх для переносу з рядка в рядок.

5. Обговоріть, що ви дізналися про перенос слів з *й* та *ь*, *йо* та *ьо*.

6. Залиши слова (речення) під диктування вчительки/вчителя.

59

Змістова лінія «Досліджуємо медіа»

• Робота з медіапродукцією

5. Олі і Тарасик люблять прислухатися до порад дорослих та уважно спостерігають за осіннім садом біля їхнього будинку. Якщо вони чогось не знають, просто набирають на комп'ютері в «пошуку» слова: «цілющі властивості ягід калини (глоду, горобини, шашкини, обліпихи)» — і отримують відповідь. І тому легко впізнають на фото зображені ягоди.

А ти впізнаєш?

6. Які ще плоди, окрім калини, ти бачиш на світлинах? Чи доводилось тобі їх куштувати? Які на смак ці ягоди?
7. Прочитай речення. Впиши, де потрібно, апостроф.
- На нашому подвір'ї матуся посадила **духм.яну м.яту**, жовтогар.ячі чорнобривці. Ми з татусем підв.язали куші троянд.
- Навесні зазеленіє наш сад. Буде зустрічати нас м.якою травицею та веселим співом солов.я.
- Побудуй звукові моделі виділених слів.

_____	_____
_____	_____

50

Досліджуємо медіа

23

Свято на городі

Перенос слів з *й, ь* (*йа, ьа*)

1. Розглянь малюнок. Що на ньому зображено? Назви дари осені.

2. Обговоріть, чому осінь називають багатою і щедрою господинею.
- Пригадайте українську народну пісню «Ходить гарбуз по городу». Перегляньте мультфільм.
- Зверніть увагу, що змінилося в пісні. Яких нових персонажів ви побачили в мультфільмі?
3. Переспівайте по-своєму пісню про гарбузову родину, доповнивши її пропущеними словами.

СВЯТО НА ГОРОДІ

В Гарбуза сьогодні свято.
Кличе він гостей ...
Гарбузики борщ варила,
двом тісто ...
два веселі огірочки
чай запарили з медочком.
Прийде в гості Гарбузин —
у роду найстарший,
та найменший Гарбузенко,
що співає ...
трьє мислих баклажанів
в фіолетових жупанах.

56

Досліджуємо медіа

91

Як зимують тварини
Сполучення слів із числівниками

1.

ЛИСТ ДО ПТАХІВ

Як живеться вам, птахи,
на гребінчиках дахів?
На вітрах зимових, лютих,
ви не мерзнете, птахи?
Залітайте-но до мене,
поговоримо в теплі,
чак вип'ємо з варенням
та з'їмо духмяний хліб.
Ви розкажете мені
про життя в височині,
навчите мене літати
і виспівувати пісні.
Ну, а я казок навчу вас —
буду вам щодня читати,
хай улітку вас почують
ваші славні пташенята.
Так і будемо стрічатись ми щовечора.
А коли весна настане — зашобечемо!

Анатолій Костецький

2. • Про що йдеться у вірші? Чому він має таку назву? Як ще можна назвати цей вірш?
- Придумай усно казочку або вірш про те, як до тебе в гості завітала якась пташка. Як ви з нею поспілкувалися? Чи пили разом чай? Чи вдалося пригостити гостю чимось смачненьким?

- Послухай голоси лісових пташок.
Подивися відео «Як живуть птахи взимку».

10

2. • На яке свято чекали діти? Чому?
• А що, на твою думку, найпотрібніше дитині? Що найбільше потрібне тобі? Розкажи про це.

Ав

календар

3. • Прочитайте вірш-загадку. Спробуйте відгадати, як звати Хтось.

ХТОСЬ

Котилося колесо та й стало в дворі:
а вже наше сонечко **змаліло** вгорі.
Стала нічка темная — довга, як зима.
Ходить по під вікнами заспана **підьма**.

Не ходи під вікнами, діток не буди —
знов вернеться сонечко юним, молодим.
А щоб діткам затишно в білих снах жилося,
ходить, ходить лагідно тої ночі Хтось.

Хтось несе даруночки сонним діточкам, —
знає він і відає, хто на що чекав.
Кому гарну лялечку, а кому — санки,
кому теплу шапочку, кому — чобітки.

А ще добру посмішку у свій дар вкляде —
щоб були щасливими дітки увесь день.
Щоб були здоровими діточки рідненькі —
для землі, для сонечка, для тата і неняки.

Не покине діточок у **підьмі** ніколи
щедрий, мильний, люблячий наш дідусь...

Марія Чумарна

- Поясніть видлені у вірші слова. За потреби скористайтеся словником.

- Послухайте пісню про Святого Миколая. Про що в ній йдеться?

17

«Нарешті наші діти зрозуміли, яка то велика небезпека — кашель, тому й плетуть собі запасні шарфи», — зраділи батьки й заспокоїлися.

А одного ранку ...

Світлана Прудник

Ан **Підступний** — який таїть в собі несподівану неприємність, біду, небезпеку.
Флюгер — пристрій у формі прапорця, пластинки, стріли і т. ін., що обертається на стрижні і служить для визначення напрямку вітру.

? 2. • Чому місто Кашлюк мало таку назву?
• Із чим доводилося миритися мешканцям цього міста? Чому?
• Хто жив у місті Закутаньки?
• Від якого слова утворилася назва цього міста?
• Про що мріяли бабусі й дідусі? А їхні внуки і внучки?

? 3. • Прочитайте видлені у тексті слова. На які питання вони відповідають? Що означають? Які це іменники: власні чи загальні? Один чи багато предметів вони називають?

? 4. • Спробуйте передбачити, як розвивалися події далі у містах Кашлюк і Закутаньки. Придумайте продовження оповідання, скориставшись ілюстрацією на с. 6.

? • Дізнайтеся, чи справдилися ваші передбачення: завантажуйте електронний додаток із оповіданням Світлани Прудник «Закутаньки» і прочитайте його до кінця.

• Обговоріть, яка кінцівка історії вам сподобалася найбільше. Чому?

Дід пильно подивився і похитав головою:
— Нічого не бракує. То Майка чорниць наїлася.
— І що з тим молоком робити?
— Неси онучці, нехай одужує...

Христинка й справді почала одужувати не щодня, а щогодини. Чи допомогло їй саме Майчине молоко? Хтозна...

За Марією Понамаренко

? 4. • Якою ти уявляєш дівчинку Христинку?
• Що з нею трапилося?
• Хто хотів допомогти дівчинці?
• Що робила коза Майка, аби молоко було поживним?
• Як ти думаєш, чи допомогло Христинці саме Майчине молоко?

? 5. Обговоріть, що в цьому творі може бути реальним, а що — казковим.

? 6. Перекажи текст коротко.

? 7. Пограйте у гру «Хто більше». Відшукайте у тексті якомога більше дієслів.

? 8. Завантажуй електронний додаток і прочитай цикл казок «Подарунок Зірки» повністю.

Змістова лінія «Дослідження мовних явищ»

Методично доцільною і практично ефективною є розроблена система вправ і завдань на дослідження мовних явищ.

64

1. ХТО РОЗСІЯВ РОСИ
 Хто розсіяв роси
 в сніг верболози?
 Може, Поспішайко?
 Хто струсив з хмарини
 дощик на долину?
 Може, Палайшайко?
 Хто аж понад лісом
 райдугу повісив?
 Може, Полтавко?
 Хто ж цей неспокійний —
 ростом, як мішечок?
 Може, Понидайко?
 Годі вже зовтяться!
 Треба прозиватися!
 Це, замчаймо, Дбайко!
 Дбайко-Потішайко,
 часто — Поспішайко,
 часом — Поспішайко,
 Он як!

Тимоти Білошиця

2. Чи сподобався тобі вірш? Чому?
 3. Як саме втонішею потрібно читати основну частину вірша? А кінцівку?
 3. Знайдіть у вірші власні іменники. Назвіть їх. Чим вони цікаві?
 4. Поміркуйте, чому поетеса назвала Дбайка Потішайком, Поспішайком і Понидайком.
 5. Знайдіть і підкресліть у тексті вірша слова, які називають багато предметів, двома лініями: слова, які називають один предмет. — однією лінією.

Слова — назви предметів можуть означати один або багато предметів: місто — міста, сад — сади.

у

4. Із поданих складів утвори і залиши три слова.

ри дво тка ци

Уяно змени ці слова за зразком: один — багато. Яке слово тобі не вдалося змінити? Чому?
 Склади і залиши речення з цим словом.

5. Прочитай речення. Замість виділені іменники так, щоб вони означали багато предметів. Залиши змінене речення. Сюди один **бабуся** й **дідуся** ціле остали **онука** **пиріжком** з **вишнями**.

6. Дослідь, які з поданих іменників неможливо змінити за зразком: один — багато. Пояснь, чому. Підкресліть ці слова. Слово, гірні, ворота, вети, молоко, будинок, канікули, зупинка, несніжні, ножиці.

8

Поміркуй, чи можна ці дієслова вважати протилежними за значенням.
 Склади і залиши речення з цими дієсловами.

4. Прочитайте і відгадайте загадку.

Вдень в хутку собі дрімас
 ти назли **роковідає**,
 а вночі тільки **бродить**,
 на солонявни **ходить**.

Марія Чукварія

До виділені дієслів добери близькі за значенням слова. Залиши.

5. Дослідь, що означають подані вислови. За потреби скористайся словником (друкованим або електронним).
 Замість кожного вислів одним дієсловом із тим самим значенням.

1 група. Байдужі баче —
 2 група. Зарубати на носі —
 3 група. З очей не спускає —

60

• Дослідження звуко-буквеного складу слів, правильна їх вимова і написання

4. Доповни речення відповідними словами. Залиши.
Букви ми _____, а звуки _____

5. Прочитай вірш. Назви слова з літерою ш. Які звуки вона позначає?

ЩИГЛИК В ШКОЛУ НЕ ПРИЙШОВ
Щиглик в школу не прийшов —
дансу в ділі він знайшов,
і щасливо з ним граєся —
підпалками не переймаєся!
Але бджілка пролітала, —
всім у школі прозвечала,
що ні можна тільки гратися:
треба **рокуму** навчатися!

Марія Чухарин

6. Обговоріть, що означають слова «навчанням не переймаєся». Чому не можна тільки гратися?

7. Допиши речення.

У школі треба _____

27

8. Витягни з вірша (с. 27) виділені слова. Підкресли в них букви, які позначають давній звук. Назви слова, у яких усі приголосні давні.

9. Допоможи Тарасикові та Олі дослідити, у яких словах усі приголосні звуки глухі. Позначте (✓).

☐ школа	☐ часто
☐ ніс	☐ день
☐ тато	☐ учні

За потреби користуйтеся таблицями із завдання 2.

10. Прочитай. Підкресли слова з глухими приголосними звуками однією літерою, а із двомма приголосними — двома.

зліва	жоржина
земля	береза
пташка	гіри
дрова	сичі
шафа	кіт
ката	влада

11. Побудуйте звукову схему поданого слова.

1 група: _____ — дитя

2 група: _____ — прилик

3 група: _____ — бджола

12. Розкажи своїм рідним, що ти дивався/дивалася про приголосні звуки.

28

1. Прочитай риден із народної пісні.
Ой до горі **завок**, **льон**,
ви долоти **мак**, **мак**...

2. • Вимовте послідовно звуки у виділеному слові. Побудуйте його звукову модель.
_____ — льон
• Вимовте звуки у слові його. Побудуйте звукову модель.
_____ — йон о
• Порівняйте кількість звуків і букв у цих словах. Зробіть висновок.

3. • Прочитай слова, чітко вимовляючи виділені склади.

дзьоб	йорж
по- ньок	га- йок
сьло- за	ре- йон
по- льо-вий	ма- йо-рить

• Що позначає знак м'якшення у словах першої колонки?

4. Зробіть висновок про поділ на склади слів із буквосполученням **ю, йо**.

5. • Прочитай подані слова. Поділи їх на склади за зразком.
Полудний, пенюк, бад'ярий, зяйкомий, йосип, льон, гайок, майстрить.
• Слі вважати, що у слові майстрить чотири склади, а Тарасик думає, що три. Хто із друзів помиляється? Поясни, чому.

37

• Користування правилами переносу слів

22

1. Прочитай текст. Розкажи, чим приваблює осінній ліс.

Осіній ліс приваблює не лише красою, а й своїми дарунками. Під ніжними променями сонечка блищать плоди барбарису, калини, глоду, шипшини.

Дарунки ліс кадає і під ноги. У теплі осінні дні ростуть маслики, рижики, опеньки. Вери — скільки хочеш!

2. Знайди у тексті слова, які не можна поділити для переносу з рядка в рядок. Обґрунтуй свою думку.

3. Назвіть приголосні звуки у слові *шипшина*. Які приголосні стоять у слові підряд?

• Поміркуйте, як потрібно переносити слово, у якому є збіг приголосних звуків.

На мою думку, слово *шипшина* можна перенести так: *ши-пшина* або *шипши-на*.

Тарасику, слова зі збігом приголосних можна перенести з рядка в рядок по-різному: *ши-пшина, шип-шина, шипши-на*.
Зверни увагу! Не розриваються сполучення літер *дє, дз*, що позначають один звук: *єм-дєж, су-дзжк*.

4. Виділи у тексті слова (завдання 1), поділяючи їх для переносу різними способами.

54

• Яке слово можна поділити тільки одним способом? Поясни, чому.

• Порівняй.

Ділимо на склади	Ділимо для переносу
о-пень-ки	опень-ки
да-ру-с	да-рус

5. Спиши слова, поділяючи їх для переносу.

радість *грибки*

6. Познач (✓) слово, яке правильно поділено для переносу з рядка в рядок.

1 варіант

кукуруд-за

во-джу

дар-унки

2 варіант

ю-нак

осі-нь

ж-дрку

7. Прочитайте і поясніть зміст прислів'я.

Як листя жовтіє, то поле смутніє.

• Виділи слова зі збігом приголосних, поділяючи їх для переносу.

55

• Спостереження за роллю дієслів у мовленні і застосування їх у власних висловлюваннях

88

1. Ой місяць січень кличе мороза,
морозить лица, шпаше носа,
А місяць лютий вітрами дуче,
на водах з льоду мости **будує**.
Березень-місяць льоди **поломить**, —
весняну пісню річка задзвонить...
Маріяна Підвіркна

2. • Про які місяці йдеться у вірші? Який місяць не належить до зимових?
• Знайди у вірші і підкресли дієслова. Усно постав до них питання.
• Випиши із вірша дієслова, які відповідають на питання *що зробить?*

3. • Із поданих складів утвори і залиши три слова. Підкресли дієслово.

гер ний вень во ти ні

• Поміркуй, чи можна їх назвати «словами-родичами». Чому?
• Склади і залиши речення зі словом *червень*.

69

4. • Прочитайте уривок із казки «Дванадцять місяців». Доберть і впишіть пропущені дієслова.

Білий ліс раптом почав , на галявині фіалки. Дівчина на радощах кинулася їх , але тільки жменюку , бо уже приступив брат Червень і попід кущами червоні зграйки суніць.

• Відшукайте цей уривок на с. 67 і порівняйте з текстом, який у вас вийшов.

5. Виконай тестові завдання. Познач (✓) правильні відповіді.

• Дієслова відповідають на питання...

A Хто? Що робить?

A	B	B
---	---	---

B Що робить? Що робив? Що зробить?

--	--	--

B Що? Що робити?

--	--	--

• Вибери речення, у якому видлене слово є назвою дії.

A Червоні сунечки виглядали з-під листа.

A	B	B
---	---	---

B Дівчинці слодобались червоні подарунки.

--	--	--

B Попід кущами червоніли зграйки суніць.

--	--	--

• Вибери рядок, у якому подано слова, близькі за значенням до слова *розмовляти*.

A Мовчати, німіти.

A	B	B
---	---	---

B Говорити, спілкуватися, гомоніти.

--	--	--

B Кричати, галасувати.

--	--	--

70

• Дослідження виражальних можливостей прикметників, ролі іменників, числівників у мовленні; дослідження і конструювання речень

96

1. Хата мною багата,
Людам брат я і друг.
І золи враз я в хаті —
Буде й пісня навкруг!
Володимир Лущук

2. Як називали хліб, який клали на різдвяному столі: буханець, калач, коровай, бублик, пампушок? За потреби скористайтесь інтернетом.

3. Випиши з вірша іменники, які відповідають на питання що?.

4. Із поданих складів утвори і запиши слова.

л а ч к а р и г п и

5. **КІТ НЕ ЗНАВ**

Падав сніг на піріг,
кіт зліпив собі піріг.
Поки смажив, півні пік —
а піріг водою стік.
Кіт не знав, що на піріг
треба тісто, а не сніг!
Платон Воронько

6. • Знайди і підкресли у вірші дієслова.
• Дослідді, чи є у вірші прикметники. А числівники?

23

Зелений шум

Повторення вивченого про речення

127

1. **ШУМ**

Починає рости трава,
разом з нею і шум росте.
У зелених пташках, у зеленій сорочці,
у синьому брилі
він схожий на хлопчика-пустуня.
А вберуться дерева у листя, —
із трави перебирається шум на дерева
і шумить, шумить, верхівіття гоїдає;
гніздечка із пташенятами колісає.
Скоро чи не скоро повилітають пташенята,
спорожніють гнізда, —
отоді й зажурить шум,
Бо це ж треба шубу одатати,
шубу із вицвілого листя.
Бо це ж треба встигнути
перед сном зимовим нашумітися.
Микола Воробієв

2. • Про що йдеться у вірші?
• Як поет описує шум? Чому називає його пустуном?
• Розкажи, як росте шум.

3. Досліддіть, скільки речень у вірші. Які вони за метою висловлювання?

4. **ХТО ТАКИЙ ШУМ?**

Люди в Україні завжди шанували природу і розуміли, що все у ній живе. Живий вітер, що колихає дерева, живий дощик, що їх напуває водою, живе сонце, що зігріває землю...

І в лісі все живе. Коли прокидається Весна, разом із нею у верхів'ї дерев прокидається могутній дух лісу — Зелений Шум.

23

Система завдань та вправ забезпечує засвоєння норм сучасного літературного мовлення, розвиток навичок активної роботи зі словом.

6. Вірш «Красна осінь» дуже подобається Олі. Бабуся вчить її вишпівати і розповідає, яку силу має кожний колір: червоний — символ сили, жовтий і золотий несуть в собі радість від сонечка, срібний — сіяння зірочок, а зелений — мир, злагоду, любов.
— Уважно приглянься до кожної барви, — говорить бабуся. — Ти відчуєш, як вони співають...
Олі слухає. Справді — зелена барва звучить спокійно, мирно, червона — наче вогонь палахкотить, а жовта дзвенить, як цдста...

ч **червоний**

7. Назви свої улюблені кольори. «Намалюй» ними «портрет» осені. Скористайся підказкою.
Осінь (яка?) золота, ...
Осінь нам (що зробила?) принесла ...
Восени (що відбувається?) пташки
комахи, звірі, дерева
квіти, сонце, небо

8. Прочитайте і поясніть зміст прислів'я.
Вересень червоне літо проваджас,
золоту осінь зустрічає.

9. Назви звуки і букви у слові кольори. Використовуючи римки, спробуй дописати цей вірш.
Сяє над нами
небо осіннє:
колір у нього
не білий, а _____
Сонце у небі
якщо зоріє,
світить яскраво,
але не _____.

35

8

1. Прочитай уважно вірші, які дібрали Тарасик і Оля.

НЕ ЩЕБЕЧЕ СОЛОВЕЙКО
Не щебече соловейко,
не кусе зозуля.
Восна швидко пролетіла,
і літо минуло.
Гай зелений вже жовтіє,
листя опадає.
Мина тепло, мина добро,
холод настає.
Тарас Шевченко

ВЕРЕСЕНЬ
Веселий вересень у лісі
повісив ліхтарі,
І сонце на золотистім списі
гойдається вгорі.
Юрій Клен

2. • Перекажи своїми словами, про що йдеться у вірші Тараса Шевченка.
• Розглянь ілюстрацію. Чи відповідає вона змісту вірша?

3. Обговоріть, що означають видлені слова у вірші «Вересень». Про які ліхтарі пише поет?

4. Знайдіть і підкресліть слова, у яких усі приголосні звуки тверді:
1 група — у вірші «Не щебече соловейко»;
2 група — у вірші «Вересень».

в **вересень**

21

• Робота зі словом

4. Проведіть дослідження. Скільки букв в українському алфавіті? Яка буква не позначає окремого звуку? Які букви можуть позначати два звуки? Які букви завжди позначають два звуки?

5. Прочитай та відгадай загадку.
Знаю я і знаєш ти,
що разом їх тридцять три!
Перша — А, остання — Я.
Як зоветься ця сім'я?
Ганна Осадко

алфавіт

В українському алфавіті 33 букви. Кожна буква має своє місце і свою назву.

- Як ще називають родину із 33 літер?

6. Спishi буквосполучення та слова.

Аа абетка азбука алфавіт

- З одним словом (на вибір) склади і запиши речення.

76

На мою думку, у вірші дні тижня і сам тиждень змальовані як живі персонажі. А персонажі мають імена, які треба писати з великої літери.

4. Чи погоджуєшся ти з думкою Тарасика?
• Як зазвичай пишуть назви днів тижня?

5. Прочитайте і відгадайте загадки.

- Я у батька третій син, а дітей у нього сім.
- Маю четверо сестер і зовуть мене ...

• Запиши відповіді. Поставте наголос.

неділя **понеділок** **середа** **четвер**

6. Оля з Тарасиком люблять придумувати віршички. У них вийшов лише початок вірша.

ВІРШ-НЕСКІНЧУК

В понеділок треба казку розпочати.
Спершу думай: як її назвати?
Але ще немає в мене казки —
треба розпочати із підказки.
У вівторок я почну ось так:
...
В середу ...

7. Виконай завдання на вибір.

- Продовж цей вірш про усі дні тижня і запиши його на аркуші.
- Склади усну розповідь про дні тижня.
- Розкажи про свій улюблений день тижня. Що тобі подобається робити у цей день?

60

завдання

• Складіть і записайте речення зі словом **завдання**.

Слова, близькі за значенням, допомагають нам говорити про одне й те саме по-різному, збагачують наше мовлення.

рiнець **рюкзак**

8. Поеднай близькі за значенням слова за зразком.

говорить	маленька
робота	гомонить
невеличка	журиться
сумує	праця
забави	розваги

3. Із поданих складів утвори і запиши слова.

те-л дя ка стро тий

4. Поясни значення слова **строкатий**. За потреби скористайся словником.

дятел

5. Обговоріть, що ви знаєте про дятла. Складіть коротку розповідь на тему «Дятел — друг дерев».

1. Добери і запиши слова, які характеризують вдачу Дмитрика із оповідання О. Сенатович «Крила».

Дмитрик — _____

2. Спийши подані слова. Усно склади речення з цими словами.

доброта співчуття

співчуття

2. Прочитай колонки слів. Поеднай слова парами за зразком.

хліб	дерев'яний
стіл	слоном'яний
чай	духмяний
капелюх	трав'яний

• Поясни правісне слів у другій колонці. Яке слово «зайве»?
• Запам'ятай написання цього слова.

3. Склади і запиши речення зі словом **духмяний**.

духмяний

6. Прочитай. Підкресли назви річок.
Ужгород — місто на річці Уж.
Запоріжжя — місто за порогами Дніпра.

вулиця

7. Напиши, де ти живеш (назву міста/села, назву вулиці).

Я живу _____

У посібнику передбачено систему вправ і завдань на вибір, різних за ступенем складності.

Люблять літо діти...
Звуко-складовий аналіз слова. Наголос

1. Люблять літо діти й пташенята — можна грати, бігати, літати, квітам і деревам — зеленіти, ну а всім разом — щасливо жити!
Марія Чумарна

2. • Що зображено на малюнку? Чи відповідає ілюстрація змісту вірша?
• А що любиш ти? Розкажи про свої захоплення.
• Прочитай виділені у вірші слова і підкресли в них букви, які позначають голосні звуки. Чи всі голосні звуки української мови є у цих словах?

3. • Зверни увагу, чи є у виділених словах літера, яка не позначає звука. Як вона називається? Добери три слова з цією літерою.
• Дослідь, скільки двоскладових слів у вірші.

4. Вieni вірш напам'ять.

5. Оля і Тарасик разом їдуть до школи. Дивлячись вітаються з сусідами, зі своїми улюбленицями — потішами, собинками, ліваними, що зустрічають їх веселим щибетанням, із сонечком, з небом, з хмаринами.
Сьогодні вони діляться враженнями про літо. І при цьому грають у улюблені мовні ігри.

Тарасик розповідає про літо тис:

Літо. Тепло. Сонце. Радість. Відпочинок. Мандрівка. Подорож. Море. Ліс. Гори.

А Оля пресошала:

Щастини. Радість. Тепло. Сонечко. Ціна. Приємні. Незабутні.

6. Чим відрізняються слова, якими змальовують літо Оля і Тарасик? На які питання вони відповідають?

Зверни увагу: у слові *теплі* наголошений другий склад. Вимов це слово, наголосуючи перший склад. Що зміниться? Чи важливий наголос у слові?

Значайно — важливий! Уяви, що мама доручила тобі купити у крамниці *замки* до дверей. А ти самі читав казку про чарівні замки...

— У *замках* теж бували замки! — відшархували Тарасик.

Склад, який у слові вимовляється з більшою силою голосу, називають **наголошеним**.

7. Прочитай вірш. Поділи виділені слова на склади за зразком. Визнач, який склад у слові наголошений. Постав наголос.

Буду а *вишчатись* мого золотого у траві-*веснянки*, у гирі *крутої*, а потім *несамого*, що *постав* річкою, а *паліца* *зеленого*, що *аросте* *смеріткою*.
Андрій Малишко

8. Виконай завдання на вибір.

• Прочитай слова, які назвав Тарасик. Знайди і запиши слово, у якому більше букв, ніж звуків. Поділи його на склади. Постав наголос.

• Прочитай слова, які назвала Оля. Знайди і запиши слова, у яких менше букв, ніж звуків. Постав наголос у двоскладовому слові.

• Обери з-поміж слів, які назвав Тарасик, трискладове слово. Побудуй його звукову модель. Постав наголос. Попни, скільки у слові звуків і скільки букв.

9. Складіть розповідь про літо, використовуючи слова:
1 група — які дівчав Тарасик;
2 група — які дівчав Оля.

Змістова лінія «Театралізуємо»

Розвиток творчого мислення та уяви учнів забезпечується засобами мовної гри, театралізації.

3. ГРА «ДОБРОГО РАНКУ»

Це — наше щоденне ранкове привітання. Стаємо в коло, беремося за руки. Кожен учасник гри придумує собі певну роль: хтось сьогодні буде сонечком, хтось — пташкою, хтось — звірятком, хтось — квіточкою чи деревом. Кожен по черзі наліває себе і запам'ятовує того, хто зліва, тому що справа наліво ви передаватимете одне одному побажання на наступний день.

Починає Сонечко. Воно каже тому учаснику гри, хто стоїть у колі зліва:

— Доброго ранку, Зайчику! (чи Квіточко, Яблунько, Пташко і т.п.). Я бажаю тобі гарного дня, щоби жоден мисливець тебе не вистежив, щоб у тебе було вдосталь морквин та капустин і багато добрих друзів!

Наступний учасник гри повертається вліво і вітається так само, бажаючи все те, що до вподоби пташці, звірятку чи квіточці, якою назвали себе діти.

Назавтра кожен може обрати собі іншу роль і вже не просто привітатися з друзями, а розповісти про те звірятку чи рослинку, якими себе назвали, придумати про нього байку чи якусь фантастичну історію.

4. Чи сподобалась тобі гра?

- Уяви себе пташкою. Як побажання від друзів ти хочеш почути? Що до вподоби пташці?
- А що ти побажеш квіточці? Звірятку?

5. Пограйте у гру «Печу колобок».

- Спробуйте разом «спекти» колобок. Поміркуйте, що для цього потрібно, і складіть свій рецепт. Наприклад, ось такий.

До гарного настрою усмішку треба додати, а потім у миску ми весело будемо вкладати: **біленьку муку, дрібку солі, яйце золотеньке, дрібненький цукор і слово своє солоденьке.** Ще можна додати **горішки і радісні смішки, і пісню веселу, і жарту гарячого трішки...**

5. Зграйте у гру «Садовина».

Пригадайте, які смачні плоди дарують нам наші друзі-дерева. Лічилкою у грі оберіть Яблуньку. Вона промовляє:

Наш садочок — як віночок:
поддай, рече, голосочок!
Всі смачненькі ми із вами —
похвалімося плодами!

«Фрукти» називають себе, розповідають, які вони на смак, танцюють або придумують про себе пісеньку. Виграє той, хто наліває найбільше садових дерев та кущів і найцікавіше про них розповість.

9. Пограйте у гру «Знайди свою квітку».

У грі беруть участь «квітки» і «пори року». Перевісимо грають лише три пори року: Весна, Літо та Осінь. Але якщо ви змітліві, то придумайте «квіточки» і для Зими.

«Квітки», які тримають в руках вартісні зі своїми назвами, стають в ряд, а навпроти — «пори року». Бажано, щоб на кожну «пору року» припадала однакова кількість «квіток». Всі учасники гри разом промовляють:

Квітки зацікавлені —
серце знеславають
на городі і в гаю —
вибирай свою!

Гра почалася! Кожна «пора року» повинна швидко прочитати назви квіток, зорієнтуватися, котра квітла коли цвіте, і вибрати свою. Переможцем стає та «пора року», котра швидше зуміє зібрати суцвіття своїх квіток.

5. **ГРА «ЗВІУ ВІНЕЦЬ»**

Щороку на землю приходять весна, літо — літо, осінь і зима. І знову весна. Ніби в'ється безконечний віночок: то зелений, то барвистий, то золотий, то білий.

Ось такий барвистий «віночок» звивають діти, вітаючи новий прихід весни. Пограйте в цю гру і ви.

Розгляньте малюнок. Візьміться за ручки. Перша дитина у «ланцюжку» буде його «звивати», закручувати у тугий клубочок, а коли клубочок згорнеться, остання дитина поведе його в протилежний бік — «розвіє».

Звиваючи віночок, співаємо:

— Звію, звію, звію вінець,
звію, звію, звію вінець!

А далі виводимо:

— Розвію, розвію, розвію вінець,
розвію, розвію, розвію вінець!

6. Виконайте завдання на вибір.

- Розіграйте казку в ролях. Передайте рухами, мімкою, жести-ми, голосом характер своїх героїв.
- Візьміть участь у грі «Ріпка».

Усередині кола стає кріпка. Довкола неї — герої казки: дід, баба, внучка, собачка, змія і мишка. Решта учасників гри створюють друге коло і по черзі накликають, що роблять герої. Далі разом із героями показують, хто що робить: як дід сіє, поливає ріпку, як змія спить, а собачка біжить. Ріпка упирається, намагається протистояти тим, хто хоче її вирвати.

Гра стає цікавішою, якщо її виконувати і притупувати ногами.

НАЙКРАЩИЙ УЧЕНЬ

— Мамо, — сказав Горобчик, — я вже став найкращим учнем у класі!

— Це добре, — відповіла мама Горобчика. — Ти вже розумніший за Сову?

— Ні, просто Сова до школи не ходить, бо вона удень ...

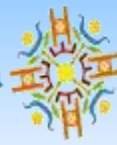
9. Поміркуй, чи дійсно Горобчик став найкращим учнем у класі.
- Чому Сова не ходить до школи? Доповни речення.

10. Вимовте приголосні звуки у виділеному слові. Порівняйте за вимовою звуки [r] і [x].

11. Побудуй звукову схему поданого слова.

_____ — ходить

12. Уявіть себе акторами театру. Розіграйте в ролях сценку за текстом:
- 1 група — «Бджола і мед»;
- 2 група — «Зайчик в школу не прийшов»;
- 3 група — «Найкращий учень».

Дякуємо за увагу!